

Shoot-n-Share

Audiovisuele masterthesis over het
alledaags gebruik van de cameratelefoon.

Lieke van Pruijssen

Begeleider: Prof. Drs. Frits Gierstberg

Shoot-n-Share

Audiovisuele masterthesis
over het alledaags gebruik
van de cameratelefoon.

Lieke van Puijssen
studentnr. 280143
liekevanpruijssen@gmail.com

Begeleider: Prof. Drs. Frits Gierstberg
Tweede lezer: Dr. Erik Hitters

Masterthesis Media en Journalistiek
(Specialisatie Media en Cultuur)
Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen
Erasmus Universiteit Rotterdam

inhoudsopgave

1. Inleiding	5
Vraagstelling	5
Structuur audiovisuele masterthesis	6
2. Theoretisch kader	7
De mobiele telefoon en nieuwe vormen van technosociale situaties: ambient virtual co-presence	7
Mobiele telefoon in de openbare ruimte: beïnvloeding van de persoonlijke relatie tot de (semi-)publieke ruimte	8
Het alledaags gebruik van de cameratelefoon in sociale context	10
Het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke context	13
Verschillende interpretaties van de cameratelefoon: nuancering van het revolutionaire gebruik van de cameratelefoon	15
Theoretische benaderingen onderzoek naar de cameratelefoon	17
Design studies vs. onderzoeken naar daadwerkelijk gebruik van de cameratelefoon	17
Conclusie: uiteenzetting centrale vraagstelling	19
3. Onderzoeksopzet: inleiding en verantwoording onderzoeksmethoden	20
Onderzoeksmethoden	20
Representatie van de feitelijke wereld: het argument in de documentaire film	21
Documentaire film en de sociale wetenschap	22
Subgenres in de documentaire film	24
Conclusie: de documentaire <i>Shoot-n-Share</i> in de traditie van de documentaire film	25
4. Onderzoeksopzet: beschrijving werkwijze	27
Operationalisering onderzoek	27
Algemene stijlkenmerken documentaire <i>Shoot-n-Share</i>	30
Montage: werkwijze en montagekeuzes	32
Conclusie	35
5. Onderzoeksresultaten	36
De documentaire <i>Shoot-n-Share</i>	36
Algemene aspecten: Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon eruit?	37
Motivaties voor het alledaags gebruik van de cameratelefoon	38
Persoonlijke waarde van het alledaags gebruik van de cameratelefoon	40
Conclusie	42

6. Conclusies en suggesties voor vervolgonderzoek	44
Conclusies onderzoeksresultaten	44
Waarde masterthesis en aanbevelingen voor vervolgonderzoek	45
Reflectie op de gebruikte onderzoeksmethoden	46
Literatuurlijst en bronnen	48
Bijlage 1 Script <i>Shoot-n-Share</i>	51
Bijlage 2 Spotlist	61

1. Inleiding

In 2000 wordt de cameratelefoon in zijn huidige vorm op de consumentenmarkt geïntroduceerd. De cameratelefoon, een mobiele telefoon uitgerust met camerafunctie waarmee foto's en video's gemaakt kunnen worden, is sindsdien uitgegroeid tot een commercieel succes.¹ Waar de cameratelefoon in zijn vroege jaren nog werd beschouwd als een gadget- een hebbeding- is het apparaat tegenwoordig niet meer uit het straatbeeld en het dagelijkse leven weg te denken. Eind 2007 werd de wereldwijde verspreiding van de cameratelefoon geschat op één miljard, met een voorspelling dat het aantal mobiele telefoons met camerafunctie rond het jaar 2011 wereldwijd op twee miljard zal liggen. Dit betekent dat rond 2010 een derde van de wereldbevolking over een cameratelefoon zal beschikken.²

De camerafunctie is wellicht de meest populaire toevoeging aan de mobiele telefoon. De cameratelefoon is op een aantal vlakken sterk verbeterd, met name op gebied van de beeldkwaliteit. Er zijn inmiddels 8-megapixel cameratelefoons beschikbaar, uitgerust met autofocus, optische zoom en verwisselbare geheugenkaart- en deze ontwikkelingen gaan in een rap tempo voort.

De multimediale berichtendienst MMS, voor consumenten beschikbaar sinds 2002, is onder een brede groep consumenten een bekend gegeven. Ook via bluetooth en infrarood kunnen foto's en video's gemaakt met de cameratelefoon worden uitgewisseld met anderen. Gratis videosites als *YouTube* en *GoogleVideo* fungeren als een wereldwijd podium voor deze 'mobiele beelden'.

Naast de gewone consument ontdekken ook kunstenaars, filmmakers, culturele instellingen en omroepen de waarde van de cameratelefoon. Zo organiseerde het Nederlands Fotomuseum in 2006 de interactieve tentoonstelling *Picture This!*, waarbij de aandacht volledig op mobiele fotografie werd gericht en bezoekers van de tentoonstelling zelfgemaakt beeldmateriaal op een moblog

konden uploaden. In 2007 verscheen de eerste 'mobiele' speelfilm van de hand van de Nederlandse filmmaker Cyrus Frisch en deze vond navolging op het Rotterdams Filmfestival van 2007 en 2008 in de vorm van korte mobiele speelfilms. De Nederlandse band Soulvation gebruikte voor hun single 'Phone in the Air' videobeeld gemaakt met de cameratelefoon en verwerkte deze tot een muziekclip. Muziekduo Pete Philly en Perquisite volgden in de winter van 2008 met hun video voor de single 'Q&A'.

Vraagstelling

Ondanks de omvangrijke wereldwijde verspreiding van de cameratelefoon blijft het aantal onderzoeken naar het jonge medium gering. Met name het Europese vasteland blijft achter in het onderzoeken van het alledaags gebruik van de cameratelefoon. Het centrale onderwerp van deze audiovisuele masterthesis is het opkomend fenomeen shoot-n-share: het schieten van foto's en filmpjes met de cameratelefoon en het delen van dit beeldmateriaal met anderen via verschillende kanalen. De centrale probleemstelling van deze studie luidt als volgt:

Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context eruit? Welke motivaties liggen ten grondslag aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context? En welke waarde kennen gebruikers toe aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?

Onder alledaags gebruik van de cameratelefoon wordt in deze studie het gebruik door 'gewone' mensen beschouwd. Het gebruik van de cameratelefoon binnen het professionele veld van de kunsten of de journalistiek is een interessant gegeven, maar zal in deze studie niet worden behandeld. Het alledaagse gebruik van

¹ Met de eerste cameratelefoons konden alleen foto's gemaakt worden. Vanaf maart 2003 verschijnen cameratelefoons waarmee ook (korte) video's gemaakt kunnen worden.

² 'Nog dit jaar miljard mobieltjes met camera.' 23 juni 2007. www.tweakers.net/nieuws/48146/nog-dit-jaar-miljard-mobieltjes-met-camera.html door Harm Hilvers, geraadpleegd op 22 mei 2009

de cameratelefoon dat in deze studie centraal staat, refereert niet direct of alleen aan de frequentie van het gebruik maar verwijst naar de context waarbinnen het gebruik van de cameratelefoon plaatsvindt; alledaagse onderwerpen en situaties. Aan de basis van deze thesis ligt de bestudering van het fenomeen shoot-n-share volgens twee elementen: de daad van het mobiel fotograferen en filmen en de gebruikmaking van dit mobiele beeld. Het bijvoeglijk naamwoord 'mobiel' is een terugkerende term in deze studie (mobiel fotograferen en filmen, mobiel beeld, mobiele foto en mobiele video-). De benaming mobiel verwijst in deze studie naar het apparaat waarmee het beeld is gemaakt; de (mobiele) camera-telefoon.

Structuur audiovisuele masterthesis

Deze masterthesis is uitgevoerd als een audiovisuele thesis en bestaat uit twee gelijkwaardige elementen: een korte documentaire *Shoot-n-Share* en de wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van de documentaire. Het doel van deze studie is niet het opzetten van een nieuwe theorie voor het verklaren van het alledaags gebruik van de cameratelefoon. Met de toepassing van visuele representatie als onderzoeksmethode beoog ik waardevolle inzichten te leveren als aanvulling op bestaande wetenschappelijke onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon. Ik hoop beweringen en theorieën voortgekomen uit eerdere onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon aan te kunnen vullen, en waar mogelijk te nuanceren of verwerpen. Daarnaast is deze audiovisuele thesis een poging op toegankelijke wijze inzicht te bieden in een nieuw fenomeen. Met de presentatie van de onderzoeksgegevens in een documentaire film is het mogelijk een breder publiek te bereiken naast de traditionele academische kring en kennis over het fenomeen shoot-n-share te verspreiden op maatschappelijk niveau. Zo ging op 11 april 2008 de documentaire *Shoot-n-Share* in Groningen in première op het eerste Nederlandse mobiele filmfestival *Viva la Focus!* en op 28 mei 2008 beleefde de documentaire

haar feestelijke Rotterdamse première in Cinerama. Michiel de Lange, promovendus aan de Faculteit Wijsbegeerte van de Erasmus Universiteit, maakt in zijn collegereeks over nieuwe media, *Homo Mobilis*, gebruik van fragmenten van *Shoot-n-Share*.

In hoofdstuk twee van deze thesis volgt een bespreking van theorieën en kernbegrippen over de mobiele telefoon en het gebruik van de cameratelefoon in het bijzonder. De belangrijkste onderzoeksresultaten van eerdere studies naar de cameratelefoon komen daarbij aan bod. Daarnaast zal het onderzoeksveld van de cameratelefoon aan de hand van theoretische en methodologische benaderingen besproken worden. Hoofdstuk twee wordt afgesloten met een bredere uiteenzetting van de vraagstelling van deze masterthesis.

In hoofdstuk drie en vier wordt de opzet van het onderzoek besproken. De onderzoeksopzet wordt opgesplitst in twee hoofdstukken: in hoofdstuk drie worden de toegepaste onderzoeksmethoden en de verantwoording ervan uiteengezet. In dit hoofdstuk wordt theorie over documentaire film, visuele representatie en de sociale wetenschap behandeld. In hoofdstuk vier wordt dieper ingegaan op de werkwijze bij de totstandkoming van de documentaire *Shoot-n-Share*. De selectie en verantwoording van de onderzoekspersonen, algemene stijlkenmerken van de documentaire en belangrijke montagekeuzes komen in dit hoofdstuk aan bod.

In hoofdstuk vijf volgt de presentatie van de onderzoeksresultaten in de vorm van de documentaire *Shoot-n-Share*. Naast een kopie van de documentaire bestaat dit stuk uit een diepere bespreking van de belangrijkste onderzoeksresultaten.

Het afsluitende hoofdstuk zes biedt beknopte conclusies aan de hand van het audiovisuele document en de schriftelijke verantwoording en verdieping ervan. Ook worden suggesties gedaan voor vervolgonderzoek naar de cameratelefoon. Het hoofdstuk eindigt met een evaluatie van de toegepaste onderzoeksmethoden.

2. Theoretisch kader

De cameratelefoon past in de trend waarin de mobiele telefoon in toenemende mate wordt uitgebreid met non-voice functies. (Okabe, 2004) De nieuwste telefoons doen bijvoorbeeld eveneens dienst als muzikspeler, betaalmiddel, navigatiesysteem, zaklamp en zelfs als televisie. In de mobiele telefoon is het proces van remediatie in diens meest compacte vorm zichtbaar.³ (Bolter & Grusin, 1999; de Vries, 2005)

De versmelting van de mobiele telefoon met de digitale camera brengt belangrijke karakteristieken van beide media samen in één apparaat. Om het alledaags gebruik van de cameratelefoon beter te begrijpen is het waardevol te kijken naar de invloed van de mobiele telefoon op interpersoonlijke communicatie. Voor de cameratelefoon en MMS geldt dat stabiele gebruikerspatronen en normen nog aan het ontwikkelen zijn. (Okabe, 2006) In het geval van mobiel bellen en tekstberichten vinden onderzoekers aanwijzingen voor relatief stabiele sociale patronen en normen voor sociale uitwisseling. De inzichten verkregen uit de onderzoeken naar het gebruik van de mobiele telefoon kunnen ideeën geven over de invloed van de *cameratelefoon* op sociale uitwisseling. In dit hoofdstuk zal eerst de mobiele telefoon en zijn invloed op sociale interactie en de publieke ruimte centraal staan. Vervolgens wordt het gebruik van de cameratelefoon in sociale en persoonlijke context, en verschillende interpretaties van het medium uitgelicht. Het hoofdstuk wordt voortgezet met een beschouwing van de methodologische aspecten en theoretische benaderingen van het onderzoeksveld. Afsluitend wordt een uitgebreidere uiteenzetting van de centrale vraagstelling gegeven.

De mobiele telefoon en nieuwe vormen van technosociale situaties: *ambient virtual co-presence*

Voordat we kijken naar het alledaags gebruik van de camera-telefoon is het belangrijk eerst kernaspecten van mobiele media, de mobiele telefoon in het bijzonder, te beschouwen. De Japanse onderzoekers Ito en Okabe stellen dat door de opkomst van mobiele media nieuwe technosociale situaties ontstaan.⁴ (Ito & Okabe, 2005) In technosociale situaties worden mobiele media ingezet om virtuele en fysieke relaties en ontmoetingen (gelijktijdig) te onderhouden. In hun studie onder Japanse gebruikers richten Ito en Okabe zich op het sociale gebruik van mobiele email-communicatie (tekstberichten) en de wijze waarop deze communicatievorm technosociale situaties teweeg brengt die de definities van *co-presence* en de ervaring van publieke ruimte veranderen.⁵

De uitwisseling van tekstberichten vindt plaats op uiteenlopende locaties; thuis, werk, school en openbaar vervoer. Tekstberichten zijn bij uitstek geschikt om 'gaten in de communicatie' op te vullen wanneer er geen interpersoonlijk contact gemaakt wordt met anderen in de fysieke omgeving, zoals in het openbaar vervoer -waar bovendien ook sociale beperkingen gelden voor telefoon-gesprekken.⁶ (Ito & Okabe, 2005) Het uitwisselen van tekstberichten kan een manier zijn om op de achtergrond een bewustzijn van anderen gaande te houden, en om meerdere communicatiekanalen open te houden. Onderzoekspersonen uit de studie van Ito en Okabe geven aan met twee tot vijf (en maximaal tien) hechte vrienden op zeer regelmatige basis tekstberichten uit te wisselen. De inhoud van deze tekstberichten wordt door de

³ Remediatie duidt de samensmelting van verschillende functies van verschillende media tot één medium met als doel een transparante onmiddellijkheid te kunnen ervaren. (Bolter & Grusin, 1999)

⁴ Ito, M. & Okabe, D. 2005. Technosocial Situations: Emergent Structurings of Mobile Email Use. In: Ito, M., Okabe, D. & Matsuda, M. (red.) *Personal, Portable, Pedestrian: Mobile Phones in Japanese Life*. Cambridge: MIT Press.

⁵ In hun onderzoek naar het gebruik van mobiele emailcommunicatie onder Japanners, kijken Ito en Okabe naar zowel tekstberichten (SMS) als andere tekstuele en visuele communicatiediensten ondersteund door mobiel Internet.

⁶ Hierbij moet gedacht worden aan mogelijke geluidshinder voor de omgeving en de bespreking van gevoelige of persoonlijke onderwerpen.

onderzoekspersonen omschreven als niet dringend en onbelangrijk. Voorbeelden hiervan zijn tekstberichten als 'Ik ga nu slapen', 'Sta op de bus te wachten', 'Ik heb net heerlijk gegeten'- de voorbeelden zijn eindeloos. Door de sfeerinformatie, of *ambiance* die met de berichten gecommuniceerd wordt kunnen we spreken over een gedeelde virtuele plaats waar vrienden of geliefden elkaar treffen. Ito en Okabe spreken hier van *ambient virtual co-presence*. (Ito & Okabe, 2005) Het is niet zozeer de specifieke inhoud van de tekstberichten waar waarde aan wordt gehecht, maar de (mogelijkheid tot) periodieke uitwisseling van tekstberichten die de ervaring van een continue gedeelde sociale plaats mogelijk maakt. Een groot aandeel van de uitgewisselde tekstberichten bevat informatie over iemands algemene staat van zijn, vergelijkbaar met het bewustzijn van de aanwezigheid van de ander tijdens fysieke ontmoetingen; een lach, zucht, een blik- een teken om iemands aandacht te trekken. Op soortgelijke wijze functioneert het tekstbericht als een virtuele tik op de schouder, een eerste zet om een stroom van directe communicatie aan te jagen. (Ito & Okabe, 2005; 265)

Deze mogelijkheid tot aanhoudend contact brengt nieuwe sociale verwachtingen en 'etiquette' met zich mee. Onderzoekspersonen uit de studie van Ito en Okabe ervaren een sociale verwachting dat er direct op het tekstbericht gereageerd wordt en dat het uitblijven van een reactie -virtuele afwezigheid of onachtzaamheid- kan leiden tot irritatie en beïnvloeding van fysieke ontmoetingen.

Op de mobiele telefoon als sociaal fenomeen is vanuit het academische veld zowel lof als kritiek verschenen.⁷ Want, waar lof klinkt over de wijze waarop het medium grenzen van tijd en plaats overstijgt, klinkt er kritiek over de wijze waarop de mobiele telefoon de persoonlijke relatie tot de directe omgeving en toevallige en face-to-face ontmoetingen verstoort. Ito en Okabe stellen dat de mobiele telefoon eerdere definities van sociale situaties ondermijnt, maar tegelijkertijd nieuwe technosociale situaties

mogelijk maakt en nieuwe grenzen aan identiteit en plaats stelt. 'One shift we are seeing as a change in our sense of what it means to be co-present, to share a social space. Mobile email constructs a space of connectivity that relies on a pulsating movement between background and foreground awareness and interaction as people shift from lightweight messaging to chat to flesh meets.' (Ito & Okabe, 2005; 271)

Mobiele telefoon in de openbare ruimte: beïnvloeding van de persoonlijke relatie tot de (semi-)publieke ruimte

Over de mobiele telefoon in de publieke ruimte zijn verschillende wetenschappelijke studies verschenen. (bijvoorbeeld Katz & Aakhus, 2002; Ling, 2002; Okabe & Ito, 2005) De focus ligt in deze studies voornamelijk op de bestudering van *interpersoonlijke* communicatie en het verstorende effect van mobiele privé-communicatie op publieke sociale situaties en locaties. Ito, Okabe en Anderson beschouwen in hun studie uit 2007 mobiele media en de *persoonlijke* relatie tot de publieke ruimte. (Ito, Okabe & Anderson, 2007) Centraal staat de vraag hoe mensen zich met het gebruik van een variëteit aan mobiele media-informatiedragers verhouden tot de publieke ruimte in drie wereldsteden; Tokio, Los Angeles en Londen. Niet alleen het gebruik van de mobiele telefoon wordt bekeken, ook de laptop, iPod, creditcards, lidmaatschapspassen en andere toegangspassen worden in de studie opgenomen. Ito, Okabe en Anderson identificeren drie genres van persoonlijke aanwezigheid in de publieke ruimte waarbij mobiele media, mensen, infrastructuur en locaties aan elkaar verbonden worden: *cocooning*, *camping* en *footprinting*. (Ito, Okabe & Anderson, 2007;1) Met name de eerste twee concepten zijn voor deze studie waardevol omdat ze inzicht bieden in de wijze waarop mobiele media de persoonlijke ervaring van tijd en ruimte opnieuw vorm geven. Het concept *footprinting* wordt in de voetnoot besproken.⁸

⁷ Voor de discussie over de mobiele telefoon in de publieke ruimte zie: Ling, R. 2002. "The Social Juxtaposition of Mobile Telephone Conversations and Public Spaces." in Conference on the Social Consequence of Mobile Telephones. Chunchon, Korea; Ito, Mizuko and Daisuke Okabe. 2003. Mobile Phones, Japanese Youth, and the Re-Placement of Social Contact. In: Ling, R. (red.) *Front Stage - Back Stage: Mobile Communication and the Renegotiation of the Public Sphere*. Grimstad, Norway; Murtagh, G. 2002. Seeing the "Rules": Preliminary Observations of Action, Interaction and Mobile Phone Use. In: B. Brown, B., Green, N. & Harper, R. (red.) *Wireless World: Social and Interactional Aspects of the Mobile Age*. New York: Springer.

⁸ Voor voetnoot 8 zie volgende pagina.

Cocooning en camping

Het idee van *cocooning* gaat uit van mobiele media die door de gebruiker volledig worden aangepast aan zijn individuele persoonlijke en specifieke wensen. De mobiele telefoon lijkt een ultiem persoonlijk mobiel apparaat met oneindige mogelijkheden voor model, toepassingen, contactgegevens en styling door middel van ringtones, screensavers en muziek en draagwijze –in de broekzak, tas, of speciale houder. Mobiele media zijn persoonsgebonden in tegenstelling tot locatiegebonden: het medium reist met zijn gebruiker mee door zowel privé- als publieke locaties. Persoonlijke mobiele media worden gebruikt om een cocon –*cocoon*- te vormen, welke de gebruiker afschermt van zijn fysieke omgeving en degenen die zich in deze omgeving bevinden. De cocon kan worden gezien als een afgebakend stuk territorium binnen een publieke ruimte, waarin iemand geheel op kan gaan. (Ito, Okabe & Anderson, 2007;5) De mobiele telefoon kan in verschillende gevallen functioneren als een cocon. Iemand die in een volle treincoupé volledig opgaat in zijn telefoongesprek en daarbij zijn (publieke) omgeving uit het oog verliest is een sprekend voorbeeld van *cocooning*. Het gebruik van MP3-spelers in publieke locaties is eveneens een wijze waarop gebruikers zichzelf kunnen afsluiten voor of deels onttrekken aan de omgeving waarin zij zich bevinden.⁹ Het gebruik van een combinatie van verschillende persoonlijke mobiele media maakt de cocon steeds hechter. Dit genre van gemedieerde persoonlijke aanwezigheid in de publieke ruimte wordt vooral waargenomen in het openbaar vervoer, waarbij mobiele media voornamelijk worden ingezet om op aangename wijze de tijd te doden. Overbevolkte publieke locaties zoals het openbaar vervoer tijdens de spits kunnen zo alsnog het toneel vormen

voor privé-consumptie van media. Daarbij stellen de onderzochte personen overigens wél dat de omgeving van *cocooning* geen of nauwelijks last mag ondervinden. Geluidshinder door luide telefoongesprekken of muzikspelers in de publieke ruimte vormt een spanningsveld waarbij de grens van wat acceptabel is verkend wordt. (Ito, Okabe & Anderson, 2007;6)

Naast het concept van *cocooning* identificeren Ito, Okabe en Anderson een andere wijze waarop (een deel van) de publieke ruimte door personen kan worden toegeëigend voor persoonlijk gebruik: *camping*. Dit houdt in dat personen mobiele media, voornamelijk laptops, gebruiken om op een publieke locatie –zoals café's en bibliotheken- hun 'kamp' op te slaan en daar te werken of studeren. Waar in het geval van *cocooning* sprake is van een situatie waarin personen geen of erg weinig persoonlijke interesse voor hun omgeving of locatie hebben, heeft het idee van camping als uitgangspunt dat personen een ruimte opzoeken waar zij zich prettig voelen: waar de sfeer goed is, of de juiste faciliteiten worden geboden. Voor een korte tijd plaatsen deze gebruikers hun wortels in een publieke locatie en eigenen deze een stukje toe. Het is niet ongebruikelijk dat de gebruiker zich via een muzikspeler alsnog afsluit van zijn omgeving om zich te concentreren. Het belangrijkste blijft echter dat de gebruiker deze plaats *bewust* opzoekt en er tijd doorbrengt in plaats van een *noodzakelijke* aanwezigheid zoals in het openbaar vervoer, waar de omgeving willekeurig is. Ito, Okabe en Anderson omschrijven dit onderscheid als 'spending time' in plaats van 'killing time'. Persoonlijke mobiele media bieden gebruikers de mogelijkheid hun werkplaats te combineren met een aangename sociale ambiance of belangrijke faciliteiten. (Ito, Okabe & Anderson, 2007;10)

⁸ Met persoonsgebonden pasjes, variërend van kortingspassen van warenhuizen en winkels –denk aan de Bonuspas van de Albert Heijn- tot toegangspassen voor sportcentra en kantoren, bankpassen en andere betaalpassen laten mensen digitale voetafdrukken in de openbare ruimte achter: footprinting. Dat door het gebruik van deze passen de handel en wandel van de gebruikers wordt opgeslagen zorgt bij een deel van de onderzoekspersonen voor vraagstukken over privacy.

⁹ De onderzoekers voegen hieraan toe dat boeken, kranten en tijdschriften op eenzelfde wijze cocoons kunnen faciliteren.

Bovenstaande studies naar mobiele media, en de mobiele telefoon in het bijzonder bieden belangrijke inzichten voor het begrijpen van het alledaags gebruik van de cameratelefoon, en met name de toepassing in sociale context. Het idee van een sociaal gedeelde virtuele ambiance is essentieel voor de praktijk van shoot-n-share, het schieten van mobiele foto's en de directe uitwisseling van dit beeld met anderen, fysiek of virtueel aanwezig. De mobiele telefoon als alomtegenwoordig medium stelt haar gebruikers in staat te communiceren met fysiek afwezig. De toevoeging van de camerafunctie aan dit medium maakt het vervolgens mogelijk om naast in gesproken en geschreven woord óók in beeld te kunnen communiceren met fysiek afwezig. In de volgende paragrafen zal het alledaags gebruik van de cameratelefoon in sociale en persoonlijke context worden verkend.

Het alledaags gebruik van de cameratelefoon in sociale context

Het grootste deel van de verrichte onderzoeken naar de cameratelefoon is gericht op het verkennen van verschillende toepassingen van de cameratelefoon.¹⁰ Deze verkenningen van het gebruik van de cameratelefoon zijn veelal weergegeven volgens gebruikerspatronen en -typen, waarbij zowel affectieve, praktische, persoonlijke en sociale toepassingen van de cameratelefoon worden geïdentificeerd. Het alledaags gebruik van de cameratelefoon in sociale context wordt door onderzoekers het meest benadrukt en uitgediept. Met name de telecomdienst MMS lijkt tot de verbeelding van de onderzoekers te spreken.

De voornaamste categorie van het sociale gebruik van de cameratelefoon is de constructie van groepsidentiteit en -geheugen en

het creëren en onderhouden van sociale relaties. (Koskinen e.a., 2002; Van House e.a., 2005; Kindberg e.a., 2005a, 2005b; Ling & Julsrud, 2005) Kindberg e.a. behandelen de verrijking van een gedeelde ervaring door het gebruik van de cameratelefoon –in het moment zelf, en op een later tijdstip tijdens uitwisseling van mobiel beeld. (Kindberg, 2005a, 2005b) Ito en Okabe beschrijven de uitwisseling van mobiel beeld tussen intimici: *intimate sharing*. (Okabe, 2004; Ito, 2005) Ook de uitwisseling van nieuwswaardig mobiel materiaal tussen *peers* herkent Okabe als sociale toepassing van de cameratelefoon. (Okabe, 2004)

Sociale toepassingen van de cameratelefoon

De alledaagse toepassingen van de cameratelefoon vertonen belangrijke overeenkomsten met eerdere, traditionele familiefilm -fotografie en praktijken. De onderwerpen die met de cameratelefoon worden vastgelegd komen in grote lijnen overeen met de klassieke *Kodak Culture*-onderwerpen; familie, huisdieren, vakanties en vieringen. (Chalfen, 1987) Mensen, alleen of in groepen, vormen (één van) de belangrijkste onderwerpen van mobiel beeld. (Kindberg e.a., 2005a; Kato e.a., 2005; Voida & Mynatt, 2008) Naast de overeenkomsten in afgebeelde onderwerpen is ook de sociale functie van traditionele familiefilm en -fotografie van kracht bij het gebruik van de cameratelefoon. Zoals blijkt uit literatuur over de praktijk van familiefilm en -fotografie vervult deze een belangrijke rol in het versterken en aangaan van sociale relaties. Zowel de daad van het fotograferen en filmen als het gemaakte beeld zijn van betekenis. De daad van het vastleggen bestempelt een gebeurtenis als waardevol en werkt bovendien als verrijking van een gedeelde ervaring. Het fotograferen of filmen kan een so-

¹⁰ Overige onderzoeken naar de cameratelefoon hebben zich gericht op de ontwikkeling van technische aspecten en gebruikersinterfaces. Deze studies richten zich vaak ook zijdelings op de toepassingen van het medium. Bijvoorbeeld: Frohlich, D., Kuchinsky, A., Pering, C., Don, A. & Ariss, S. 2002. Requirements for Photoware. In: *Proc. CSCW 2002*. New York: ACM Press.
Bedersen, B., Clamage, A., Czerwinski, M. & Robertson, G. 2003. A Fisheye Calendar Interface for PDAs: Providing Overviews for Small Displays. In: *Proc. CHI 2003*. New York: ACM Press.
Davis, M., Van House, N. A., e. a. 2005. MMM2: Mobile Media Metadata for Media Sharing. In: *Ext. Abstracts CHI 2005*. New York: ACM Press, 1335-1338.

ciale gebeurtenis op zich betekenen. (Sontag, 1977; Kindberg e.a., 2005a) Familiefilm en –fotografie kan het middelpunt of vertrekpunt vormen voor het vertellen van verhalen; over gebeurtenissen, mensen, persoonlijke en sociale geschiedenissen. Ook het beeldmateriaal op zich kan een verhaal vertellen, of een uitgangspunt zijn voor gesprek en verhalen tijdens sociale bijeenkomsten. Deze verhalen zijn van belang voor de constructie van persoonlijke en sociale identiteit. Foto- en filmbeeld wordt gebruikt om herinneringen te construeren en te reflecteren op gebeurtenissen en relaties en geeft eveneens de grenzen van de groep aan, wie maakt deel uit van de groep- wie niet?

In studies naar het alledaags gebruik van de cameratelefoon wordt duidelijk dat het medium een rol inneemt in het versterken en aangaan van sociale relaties. Ook blijkt dat mobiel beeldmateriaal een startpunt voor interpersoonlijke communicatie betekent en bovendien bijdraagt aan de constructie van sociale en persoonlijke identiteit. De cameratelefoon betekent echter niet alleen een voortzetting van de praktijk van de traditionele familiefilm en – fotografie, maar biedt ook verschuivingen en vernieuwingen. Een essentiële eigenschap van de cameratelefoon – en de mobiele telefoon – is dat het apparaat altijd bij de hand is. Dit maakt het mogelijk om naast verwachte traditionele foto- en filmmomenten zoals vakanties en vieringen ook onverwachte en verrassende alledaagse momenten vast te leggen. De alomtegenwoordigheid van de cameratelefoon brengt een verschuiving in de praktijk van het filmen en fotograferen teweeg. Omdat de cameratelefoon altijd bij de hand is, wordt een regelmatige, laagdrempelige en frequente praktijk van fotograferen en filmen aangemoedigd. (Van House & Ames, 2006) Enkele unieke sociale gebruiken worden geconstrueerd door de samensmelting van de mobiele telefoon en de digitale camera. (Okabe, 2006) De alomtegenwoordigheid van de

cameratelefoon maakt het mogelijk om een ervaring direct in beeld over te dragen naar afwezige vrienden en familie. In navolging van het verzenden van tekstberichten stelt het beeldbericht de verzender in staat afwezigen deel uit te laten maken van een gebeurtenis waar hij niet bij is. Kindberg e.a. (2005a) omschrijven dit als: ‘extending an experience to absent friends’.¹¹

Het onmiddellijke karakter van dergelijke beeldberichten lijkt een extra dimensie aan de communicatie toe te voegen: de ontvanger krijgt een *beeld* van waar de verzender *nú* is en wat hij *nú* doet. MMS wordt veelal gestuurd om de ontvanger een idee te geven van waar de verzender is, zijn publieke of privé-omgeving. Door het verzenden van de MMS geeft de verzender de ontvanger toegang tot deze omgeving. Wanneer een locatie gecommuniceerd wordt, lijkt MMS te dienen als getuigenis of authenticatie van iemands aanwezigheid op een bepaalde fysieke plaats én als middel om deze fysieke plaats te delen met afwezige anderen. (Scifo, 2005) Via het beeldbericht kan een gebeurtenis worden geëxporteerd, uitgebreid naar anderen: ‘MMS enables young people to bring the other person into their own world, especially the domestic world, i.e. a sphere that often cannot be shared otherwise.’¹²

Uitwisseling van mobiel beeldmateriaal: *pull-modus vs. intieme visuele co-presence*

De uitwisseling van mobiel beeld met anderen wordt zorgvuldig afgewogen aan de hand van de relatie met de ander en de inhoud van het beeld. Mobiel beeld wordt vaak gedeeld met de mensen die zijn vastgelegd, of bij het vastgelegde evenement aanwezig waren, óf aanwezig ‘hadden moeten zijn’. (Van House & Ames, 2006) Daarnaast wordt in overweging genomen wat de ontvanger van het beeld als grappig, of interessant zal ervaren. De uitwisseling van mobiel beeld via MMS kent een hogere sociale drem-

¹¹ Kindberg, T., Spasojevic, M., Fleck, R. & Sellen, A. 2005a. ‘The Ubiquitous Camera: An In-Depth Study of Camera Phone Use’, In: *IEEE Pervasive Computing, Apr-Jun*, 42-50.

¹² Scifo, B. 2005. The Domestication of Camera Phone and MMS Communications. The Experience of Young Italians. In: K. Nyíri (ed.) *A Sense of Place*. Wenen: Passagen-Verlag. P370

pel dan het zenden van SMS. Tekstberichten worden vooral verzonden om op luchtige wijze contact te onderhouden en gedeelde aanwezigheid, *co-presence*, te bewerkstelligen. Deze berichten vervullen doorgaans geen expliciete communicatieve functie en hebben vaak weinig nieuwsaarde. (Ito & Okabe, 2005) Onderzoekers concluderen dat voor het verzenden van beeldberichten de nieuwsaarde van het beeld in tegenstelling tot tekstberichten juist wél als belangrijk wordt ervaren. Verzendders van MMS streven naar het *framen* van visuele informatie over hun alledaagse leven naar iets interessant en waardig om te verzenden. (Koskinen e.a., 2002) Gebruikers van de cameratelefoon zijn erg selectief in het verzenden van multimediale berichten, omdat deze daad als meer indringend en mogelijk narcistisch wordt ervaren. Een deel van de gebruikers van de cameratelefoon kiest daarom voor de uitwisseling van mobiel beeld met anderen via moblogs en sharing-sites, zoals *Flickr* en *Fotolog*.¹³ Deze sites bieden de gebruikers de mogelijkheid direct te uploaden, maar stelt bezoekers –familie, vrienden én onbekenden– in staat om het materiaal te bekijken wanneer het hen uitkomt. Deze wijze van beelduitwisseling, ook wel *pull-modus*, vereist een lagere nieuwsaarde voor het beeld dan wanneer er sprake is van een directe uitwisseling van beeld via MMS. (Ito, 2005) Via sharingsites wordt een visuele uitwisseling van het persoonlijke alledaagse oogpunt mogelijk. Deze vorm van visuele uitwisseling toont met zijn inhoudelijke luchtigheid en vrijblijvendheid overeenkomsten met communicatie via tekstberichten. (Ito, 2005)

Ito stelt dat naast luchtige en vrijblijvende uitwisseling van mobiel beeld ook een nieuwe vorm van sociale bewustwording opkomt: *intieme visuele co-presence*. (Ito, 2005) Deze vorm van uitwisseling van mobiel beeld wordt vooral tussen geliefden waargenomen. Deze gebruikers richten zich meer op het bewerkstelligen van een gevoel van gedeelde aanwezigheid dan de communicatie van spe-

cifieke informatie. Onderzochte geliefden delen ook nieuwsaardige en bijzondere gebeurtenissen met elkaar via beeld, maar de nadruk ligt in de uitwisseling van mobiel beeld in erg alledaagse taferelen die voornamelijk sfeerinformatie bevatten. Deze uitwisseling is vergelijkbaar met de uitwisseling van ceremoniële tekstberichten tussen geliefden, maar hebben als toegevoegde waarde visuele informatie. De constante uitwisseling van intieme visuele informatie resulteert in een sfeervolle visuele context, gedeeld door geliefden en intimici, waarvan beide partijen zich bewust zijn –óók wanneer zij fysiek gescheiden zijn. (Ito, 2005) Het mobiele beeld wordt onderdeel van hun gedeelde kennis, en vormt een referentie naar hun gedeelde ervaringen.

De uitwisseling van mobiel beeld via MMS gebeurt op relatief kleine schaal, zo blijkt uit verschillende onderzoeken. (Okabe, 2004; Kindberg e.a., 2005a; Volda & Mynatt, 2008) Het grootste deel van de mobiele foto's (en video's) wordt met anderen gedeeld tijdens face-to-face contact, waarbij vooral via het scherm van de telefoon wordt gedeeld en in sommige gevallen het bestand via infrarood, Bluetooth of MMS van de ene naar de andere telefoon wordt overgedragen. Mobiel beeld van sociale bijeenkomsten wordt vaak ofwel direct tijdens de bijeenkomst gedeeld met anderen óf het wordt helemaal niet meer gedeeld, zelfs al was dit de oorspronkelijke intentie. Kindberg e.a. vinden in hun studie dan ook geen bewijs voor een zogenaamde 'capture-and-send'-cultuur; een cultuur van mobiel beeldmaken en de directe uitwisseling van dit beeld via MMS. (Kindberg e.a., 2005a; 28) Als belangrijkste barrières voor het verzenden van multimediale berichten liggen praktische, technische, economische en sociale redenen ten grondslag. Het is belangrijk te benadrukken dat multimedial berichten niet geheel op zichzelf staan: in de meeste gevallen maakt het beeldbericht deel uit van een bredere communicatieve context, waarbij meerdere technologieën kunnen worden ingezet. (Kindberg e.a.,

¹³ Over *YouTube* en *Hypes* wordt in deze onderzoeken nog niet gesproken.

¹⁴ Over de ceremoniële uitwisseling van tekstberichten onder jongeren zie Taylor, A. & Harper, R. 2002. Age-old practices in the 'new world': a study of gift-giving between teenage mobile phone users. In: *Proc. CHI 2002*. New York: ACM Press

2005a) In het onderzoek van Kindberg e.a. verstuurd onderzoekspersonen in enkele gevallen bijvoorbeeld mobiel beeld tijdens chatsessies of telefoongesprekken. Het mobiele beeld kan dienen als uitgangspunt voor communicatie, maar kan ook een ondersteunende rol spelen in reeds lopende communicatie of komende ontmoetingen.

De cameratelefoon als waardevol object in sociale interactie

In de sociologische bestudering van jonge Italianen en hun gebruik van de cameratelefoon en MMS neemt Scifo waar hoe de cameratelefoon als object in een groep peers een bron voor sociale interactie en spel vormt; cameratelefoons worden onder de leden van de groep geruild en uitgewisseld en tijdens deze sociale interacties worden snapshots van de groepsleden gemaakt. Naast een persoonlijke technologie is de cameratelefoon ook een sociale of collectieve technologie, een bron voor 'face-to-face' sociabiliteit, entertainment en communicatieve uitwisseling binnen een context van lokale interactie en bij uitstek binnen een groep van *peers*. (Scifo, 2005; 366) Onderzoekster Van House stelt dat in enkele gevallen de speelse daad van het mobiel fotograferen en filmen belangrijker is dan het resulterende beeldmateriaal. Het fotograferen of filmen zelf demonstreert de interesse van de beeldmaker in de activiteit en versterkt het sociale gedrag van de *peers*. (Van House & Ames, 2006) Een belangrijke aanleiding voor het gebruik van de cameratelefoon is het verrijken van een gedeelde ervaring. In de meeste gevallen wordt het gemaakte beeld direct met andere gedeeld om het moment extra te versterken. '[...] where taking a picture and sharing it immediately with others enhanced a social occasion,

marked an event, or showed the value placed on an experience. Sometimes the picture-taking was almost an event in itself.'¹⁵ Zoals eerder vermeld klinken vanuit het academische veld beweringen over de ontaarding van de persoonlijke ervaring door mobiele media: mensen zouden enkel verbonden zijn met virtuele intimici en het contact met de directe fysieke sociale omgeving en locatie verliezen. In haar onderzoek stelt Scifo echter dat 'mobile technology, par excellence, with its new visual potential, instead emphasizes forms of experience that are strongly rooted in physical and social spaces and shows the subjects' need to embed themselves in localized and socially contextualized forms of interaction.'¹⁶ De cameratelefoon lijkt door de directheid van het maken en verzenden van mobiel beeld juist een uitbreiding van beeld én ervaringen teweeg te brengen. (Scifo, 2005)

Het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke context

Niet al het mobiele beeldmateriaal is gemaakt om te delen met anderen. Een belangrijk deel van het beeldmateriaal is enkel voor de maker zelf bestemd, voor emotionele of esthetische overwegingen. (Van House & Ames, 2006) Cameratelefoons bieden gebruikers de mogelijkheid een persoonlijk visueel archief samen te stellen: 'Cameraphones enable personal visual archiving and authoring, a street level everyday visual viewpoint.'¹⁷ Okabe typeert dit type persoonlijke gebruik van de cameratelefoon als *visual note-taking*. (Okabe, 2004) Hieronder verstaat hij bijvoorbeeld het vastleggen van praktische informatie, zoals titels van een stapel boeken, de bustijden of een personeelsadvertentie. In dit geval

¹⁵ Kindberg, T., Spasojevic, M., Fleck, R. & Sellen, A. (2005b) The Ubiquitous Camera: An In-Depth Study of Camera Phone Use. In: *IEEE Pervasive Computing, Apr-Jun 2005*. p 45

¹⁶ Scifo, B. 2005. The domestication of the camera phone and MMS communications. The experience of young Italians. In: Nyíri, K. (red.) *A sense of place*. Vienna: Passagen-Verlag, 363-373. P364

¹⁷ Okabe D. 2004. *Emergent Social Practices, Situations and Relations through Everyday Camera Phone Use*. Paper presented at Mobile Communication and Social Change, the 2004 International Conference on Mobile Communication in Seoul, Korea, Oktober 18-19, 2004.

¹⁸ Ook in sociale situaties wordt de cameratelefoon ingezet voor praktische doeleinden; om een gezamenlijke opdracht uit te voeren, of om een praktisch probleem aan anderen voor te leggen.

wordt de cameratelefoon gebruikt om informatie in beeld vast te leggen en op een later moment te gebruiken, of om de maker van het beeld te herinneren aan een uit te voeren taak.¹⁸ (Kindberg e.a., 2005a) Dit type gebruik voor praktische doeleinden is zeldzaam, maar lijkt uniek te zijn voor de cameratelefoon in vergelijking met traditionele camera's. (Van House & Ames, 2006) Deze beelden worden over het algemeen slechts een korte tijd op de telefoon bewaard, voornamelijk tot deze hun functie hebben vervuld. De waarde die door personen aan dit beeld wordt toegekend is dan ook gering.

Met zijn concept van *visual note-taking* doelt Okabe echter niet alleen op de praktische aard van mobiele fotografie (en video). Een meer gebruikelijke manier van *visual note-taking* is het spontaan fotograferen en filmen van alledaagse scènes en ogenblikken met de cameratelefoon. De intentie van de maker is het vastleggen van 'a momentary slice of a viewpoint on everyday life'. (Okabe, 2006; 187) In de bredere ecologie van technologieën die persoonlijke record-keeping en archivering faciliteren vervult de cameratelefoon een bijzondere niche. (Okabe, 2006; 188)

In hun studie stuitten Van House en Ames op een, zoals zij zelf omschrijven, ongebruikelijke hoeveelheid gemaakte zelfportretten. Onderzoekspersonen verklaarden dat de laagdrempeligheid van het medium deze zelfportretten acceptabel maakt. De zelfportretten waren veelal gemaakt door de armen te strekken, de cameratelefoon om te draaien en te schieten, en dienen vooral als het tonen van iemands aanwezigheid, het 'er' zijn. Het maken van afbeeldingen en de uitwisseling van beeld met anderen kan gezien worden als een vorm van zelfrepresentatie; het zelfportret behoort in vrijwel alle gevallen tot deze categorie.

Zelfexpressie en zelfrepresentatie

Een veelgebruikte toepassing van de cameratelefoon in persoonlijke context is het gebruik van het medium voor zelfexpressie. (Van House e.a., 2005) Zelfexpressie staat in het teken van het

verkennen van een eigen blik op de wereld. Het gemaakte beeld kan worden gedeeld met anderen, maar daartoe is geen noodzaak. Hierin ligt het verschil met wat Van House en Ames hebben geïdentificeerd als mobiel beeld als zelfrepresentatie; in dit geval is het beeld gemaakt of gedeeld met anderen om andermans beeld van de maker te beïnvloeden. Wanneer de cameratelefoon ter hand wordt genomen als een instrument voor zelfexpressie is er niet per definitie een publiek in gedachten. Door de laagdrempelige en speelse aard van de cameratelefoon experimenteren mensen die zichzelf niet als artistiek zouden omschrijven met de mogelijkheden van het medium om aantrekkelijk beeld te creëren. (Van House & Ames, 2006;7) Ook in dit geval geven onderzoekspersonen aan dat de daad van het mobiel fotograferen (en filmen) als zelfexpressie belangrijker is dan het uiteindelijke visuele resultaat. De omschrijving van dit type gebruik van de cameratelefoon als zelfexpressief toont overeenkomsten met wat Okabe heeft omschreven als *visual note taking*. Okabe lijkt echter een gebruik te omschrijven waarbij de maker van het beeld zich niet echt bewust is van zijn motieven voor het vastleggen van het alledaagse. De omschrijving van Van House e.a. impliceert een artistieke intentie van de maker. Hierover wijden beide onderzoekers echter niet uit, dus kan ik hierover enkel veronderstellingen maken.

De cameratelefoon lijkt het medium bij uitstek voor alledaagse en persoonlijke visuele beschouwingen. Deze hoogstpersoonlijke mobiele foto's en video's ogen willekeurig, maar blijken voor de maker van het beeld van grote waarde. (Okabe, 2004; Kindberg e.a., 2005a; Van House e.a., 2005) Dit gegeven maakt de mobiele foto en video – evenals de cameratelefoon als object- waardevol voor de constructie van de persoonlijke (en groeps-) identiteit. In het licht van de cameratelefoon als instrument voor groeps- en persoonlijke identiteit stellen Van House en Ames dat door nieuwe technologie minder machtige groepen mensen in staat zijn zichzelf te representeren, in plaats van door anderen gerepresenteerd te worden. (Van House & Ames, 2006;8)

‘Seeing the world photographically’

In onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon ligt de focus voornamelijk op de bespreking van het beeldmateriaal zelf, in plaats van de daad van het mobiel fotograferen en filmen. Deze focus is onterecht, zo blijkt uit de studie van Van House en Ames. Meerdere onderzoekspersonen geven aan hun mobiele materiaal niet te delen met anderen en ook niet terug te kijken. Deze onderzoekspersonen hechten alleen waarde aan de esthetische ervaring van het fotograferen. De cameratelefoon als alomtegenwoordig medium stelt gebruikers in staat beeld te maken, wanneer die impuls zich voordoet. Enkele onderzoekspersonen uit de studie van Van House en Ames geven aan dat het altijd bij de hand hebben van hun cameratelefoon hun blik op de wereld veranderd heeft. Omdat zij altijd op zoek zijn naar mogelijke mooie plaatjes verhouden zij zich op een nieuwe manier tot hun omgeving. (Van House & Ames, 2006; 5) Voorzichtig kan beweerd worden dat de cameratelefoon gebruikers aanspoort de wereld ‘photographically’ te zien.

Waar de traditionele camera vooral wordt ingezet om speciale en belangrijke gebeurtenissen vast te leggen kent het gebruik van de cameratelefoon een bijna tegenovergestelde context. De cameratelefoon als persoonlijk apparaat voor communicatie met intimici wordt voornamelijk gebruikt om *alledaagse* en onverwachte momenten te schieten. Cameratelefoons veranderen de definitie van fotowaardig, van wat speciaal en voortdurend is naar wat vaak alledaags en tijdelijk, of veranderlijk is.¹⁹ (Okabe & Ito, 2003) De mobiele beeldproductie wordt gecentreerd rond momenten van verrassing en toont veelal een bewondering voor de schoonheid van het alledaagse. De alomtegenwoordigheid van de cameratelefoon brengt een persoonlijk visueel bewustzijn teweeg waarbij een verhoogde mate van alertheid voor het visueel nieuwswaardige

geldt.²⁰ Met de mogelijkheid deze beelden direct te delen met anderen –die fysiek afwezig zijn- is de blik van anderen altijd *mogelijk* aanwezig.

Verskillende interpretaties van de cameratelefoon: nuancing van het revolutionaire gebruik van de cameratelefoon

In het merendeel van de onderzoeken naar de cameratelefoon klinkt enthousiasme over de mogelijkheden van het jonge medium. De mogelijkheid het ‘nu’ in beeld te kunnen vangen en dit direct te delen met fysiek afwezigen lijkt menige onderzoeker te betoveren en de eerste ideeën over nieuwe vormen van communicatie – mobiele visuele communicatie, intimate visual sharing- worden gepresenteerd. (Koskinen e.a., 2002; Kindberg e.a., 2005a; Ito, 2005; Villi, 2007) De tegenvallende resultaten van het gebruik van MMS dienen als eerste aanwijzing dat er van dergelijk revolutionair gebruik van de cameratelefoon slechts in bescheiden mate sprake is. Gebruikers van de cameratelefoon kennen zeer uiteenlopende waarde en waardering toe aan het medium. Volda en Mynatt bestuderen over een periode van acht weken de manier waarop een familie van zes leden gebruik maken van hun cameratelefoon. (Volda & Mynatt, 2008) Niet alleen vinden zij uiteenlopende frequenties en toepassingen van de cameratelefoon, een belangrijke uitkomst van de studie is de verschillende interpretaties die de gebruikers aan het medium toekennen. Volda en Mynatt identificeren drie interpretaties van de cameratelefoon. Allereerst kan de cameratelefoon worden gezien als *visueel communicatiemedium*. De cameratelefoon betekent voor deze gebruikers een sociaal en communicatief medium bij uitstek. Zoals in eerdere onderzoeken wordt benadrukt blijkt ook uit deze studie dat het onmiddellijke karakter van de cameratelefoon een troefwaarde is. De interpretatie van de cameratelefoon als visueel communicatie medium wordt

¹⁹ Okabe, D. & Ito M. (2003) Camera Phones Changing the Definition of Picture-Worthy, *Japan Media Review* 2003, <http://www.ojr.org/japan/wireless/1062208524>.

²⁰ Ook traditionele media-instituten zoals dagbladen en nieuwszenders maken zo nu en dan gebruik van mobiel materiaal dat geschoten is door toevallige aanwezigen/voorbijgangers. De effecten hiervan op de journalistiek zijn interessant en waardig nader te bestuderen, maar zullen in deze studie niet verder worden behandeld.

door de meeste onderzoekers als uitgangspunt genomen, maar uit deze (kleinschalige) studie blijkt deze de minst voorkomende interpretatie onder de gebruikers te zijn. In meerdere mate beschouwen de onderzoekspersonen in de studie hun cameratelefoon als *alomtegenwoordige digitale camera*. De onderwerpen die met de cameratelefoon worden vastgelegd zijn breder en alledaagser dan gebruikelijk is voor de gewone digitale camera omdat het medium altijd bij de hand is. De cameratelefoon wordt in dit geval niet gezien als gewone digitale camera, maar de communicatieve dimensie die het medium haar gebruikers biedt wordt door deze onderzoekspersonen echter niet opgepikt. De mogelijkheid om snelle en spontane snapshots te maken is de belangrijkste waarde voor de gebruikers die de cameratelefoon als alomtegenwoordige digitale camera interpreteren. Ten slotte beschrijven Voida en Mynatt de interpretatie van de cameratelefoon als *minderwaardige digitale camera* (digital camera of a last resort). Bezitters van de cameratelefoon die het medium op deze wijze interpreteren gebruiken de camerafunctie alléén wanneer hun digitale camera niet voor handen is. De lage beeldkwaliteit van de cameratelefoon blijkt voor enkelen onoverkomelijk en onacceptabel. Deze onderzoekspersonen baseren de interpretatie van hun cameratelefoon vrijwel volledig op hun ervaringen met hun digitale camera's. In de analyse van hun onderzoeksgegevens leggen Voida en Mynatt hun focus op de theorie van remediatie. Als mogelijke verklaring voor de gebruikers' verschillende interpretaties van de cameratelefoon en de uiteenlopende wijze van ingebruikneming stellen de onderzoekers het volgende: 'Drawing from the theory of remediation, then, we argue that an individual's experience of a technology is bound up in his or her experiences of related technologies, both past and present.' (Voida & Mynatt, 2008;4)

Gezien de jonge aard van het medium en de relatieve korte periode van gebruik van de cameratelefoon en MMS zullen de interpretaties ervan mogelijk verschuiven en ontwikkelen. Dit maakt remediatie tot een dynamisch proces; de vorm, waarde en interpretatie van een bepaald medium ligt niet vast maar ontwikkelt en verandert door toenemende ervaringen met het medium en andere gerela-

teerde technologieën. (Voida & Mynatt, 2008; 7)

Onder gebruikers van de cameratelefoon blijken duidelijke verschillen in frequentie van gebruik, toepassingen en interpretaties van het medium. Het revolutionaire gebruik van de cameratelefoon dat door het merendeel van de onderzoekers wordt voorgesteld geldt zeker niet voor alle gebruikers, zo kan uit het onderzoek van Voida en Mynatt worden opgemaakt. Ook wanneer we kijken naar de matige gebruikmaking van MMS kunnen we voorzichtig concluderen dat de cameratelefoon door de meerderheid wellicht niet wordt gezien als een visueel communicatiemedium. Hoewel het merendeel van de onderzoekers de nadruk lijkt te leggen op de visuele communicatieve mogelijkheden van het medium lijkt de waarde van de cameratelefoon niet in de laatste plaats te zitten in de toepassing van het medium voor persoonlijke doeleinden. De alomtegenwoordige cameratelefoon moedigt regelmatige, dagelijkse en laagdrempelige film-en fotografie aan. Voor enkele gebruikers betekent de cameratelefoon dan ook een radicale verschuiving naar een praktijk van beeldmaken als dagelijkse activiteit. (Van House & Ames, 2006) Wanneer de cameratelefoon door gebruikers wordt opgevat als visueel communicatiemedium en als medium voor persoonlijke archivering is de waarde van de cameratelefoon niet te verwaarlozen. Het medium geeft haar gebruikers in dit geval een gevoel van vrijheid en onafhankelijkheid. (Voida & Mynatt, 2008)

De waarde en toepassing van de cameratelefoon voor haar gebruikers is dus relatief; er bestaan onder gebruikers grote verschillen in de frequentie van gebruik én in hun interpretaties van het medium, en daaraan gerelateerd de toepassingen van het medium. Deze studie doelt echter niet op het verkennen van de beperkingen van het medium, maar de *mogelijkheden*. Ook in deze studie zal daarom het revolutionaire gebruik van de cameratelefoon centraal staan. Te alle tijden zal de onderzoeker daarbij bewust moeten zijn van de geringe gebruikersgroep van de cameratelefoon waar dit (voorlopig) voor zal gelden.

Theoretische benaderingen in het onderzoek naar de cameratelefoon

Gezien de jonge aard van de cameratelefoon is van een strak omlijnde theorievorming over het alledaags gebruik van de cameratelefoon nog geen sprake. Verschillende onderzoekers hebben zich gericht op het benoemen en definiëren van kernaspecten van het alledaags gebruik van de cameratelefoon, de rol van mobiel beeld in de sociale interactie en de persoonlijke gebruikmaking van mobiel beeld. Naarmate de rol van de cameratelefoon in het alledaagse zal toenemen zal ook de wetenschappelijke aandacht voor deze nieuwe technologie groeien, zo luidt de verwachting.

Aan vrijwel alle onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon ligt de constructivistische benadering van technologie ten grondslag. Zo hanteren onderzoekers Van House en Ames de benaderingen *Social Construction of Technology* (SCOT) en *Activity Theory* (AT) voor de opzet van hun onderzoek en interpretatie van de onderzoeksgegevens. (Van House & Ames, 2006) De constructivistische benadering van technologie heeft als uitgangspunt het idee van *interpretatieve flexibiliteit*; een gegeven voorwerp kent meerdere betekenissen en toepassingen voor één of meerdere gebruikers en onder verschillende omstandigheden. Deze betekenissen en toepassingen worden door het ontwerp van het voorwerp beïnvloed, maar niet volledig bepaald. Het zijn de gebruikers van een voorwerp die de mogelijkheden van het voorwerp toetsen en koppelen aan hun ervaringen en activiteiten. Deze benadering vormt een tegenbeweging op het technologisch determinisme, wat uitgaat van de gedachte dat technologie haar omgeving vormt, in plaats van een wederzijdse beïnvloeding. Een basisprincipe in de constructivistische benadering van technologie is het concept van heterogene netwerken. Deze heterogene netwerken bestaan uit een gevarieerde samenkomst van mensen, technologieën, gebruiken en begrippen. Het concept van heterogene netwerken versterkt het idee dat technologieën niet alleen opereren, maar deel uitmaken van een breder en gevarieerd netwerk. Om de gebruikmaking

en opname van een technologie te begrijpen moet de technologie dus worden beschouwd als onderdeel van het heterogene netwerk. In verrichte onderzoeken naar de cameratelefoon is over het algemeen een variatie aan onderzoeksmethoden gebruikt, zoals interviews, observaties, bestudering van beeldmateriaal, vragenlijsten, en ervaringen en kennis van de onderzoekers zelf. De toepassing van uiteenlopende methoden binnen één studie is kenmerkend voor de *Grounded Theory*; een theorie over onderzoeksmethoden waarin empirische aanwijzingen als uitgangspunt worden genomen, in plaats van theorieën en categorieën. Verrichte onderzoeken die zijn gebaseerd op de *Grounded Theory* zijn verkennend van aard en hebben als globale doelstelling het genereren van conceptuele categorieën, karakteristieken van de categorieën en de relaties tussen deze categorieën. De *Grounded Theory* wordt veelal gehanteerd bij het verkennen van nieuwe fenomenen en het maken van een eerste start naar het begrijpen van deze nieuwe fenomenen. In het onderzoeksveld van de cameratelefoon is de hantering van de *Grounded Theory* dus uitermate geschikt.

Voor het verkrijgen van inzicht in en het begrijpen van het gebruik van de cameratelefoon hebben onderzoekers veelal teruggegrepen naar basisliteratuur over traditionele fotografie –en film. Met name de werken van Barthes (1964), Bourdieu (1965) en Chalfen (1987) worden ingezet om de functie van het alledaags mobiel fotograferen en filmen te begrijpen. Onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon stuiten dan ook op bewijzen voor de stelling dat het gebruik van de cameratelefoon naast nieuwe gebruiken in grote lijnen gebruiken van traditionele film en fotografie volgt.

Design studies vs. onderzoeken naar daadwerkelijk gebruik van de cameratelefoon

Het onderzoeksveld van de cameratelefoon kan grofweg worden ingedeeld volgens twee verschillende typen onderzoeken; *design studies* en studies naar bestaande gebruikers. Het grootste deel van de verrichte onderzoeken naar de cameratelefoon kunnen worden

getypeerd als *design studies*, studies naar technologieën die nog niet bestaan op de consumentenmarkt. Dit type onderzoek kan verder in twee soorten worden opgesplitst. Van de onderzoeken naar de cameratelefoon maken de meeste *design studies* gebruik van producten en diensten die al (in geringe mate) voor de consument beschikbaar zijn en introduceren deze aan onderzoekspersonen.²¹ In enkele *design studies* worden technologische vernieuwingen geïntroduceerd aan onderzoekspersonen en krijgen zij prototypes van apparaten toegewezen. De eerste experimentele onderzoeken naar de cameratelefoon en MMS dateren van voor de introductie van het medium aan het grote publiek. In 1997-1998 werd voor het project *Maypole* een prototype apparaat ontwikkeld in de vorm van een camera, een interface en een laptop in een rugzak. In 1999-2000 volgde de studie *Mobile Image* waarbij onderzoekspersonen werden uitgerust met een mobiele telefoon en digitale camera, via infrarood in staat gesteld beeldberichten met anderen uit te wisselen (Koskinen e.a., 2002). Wanneer er nog weinig ideeën bestaan over hoe de nieuwe technologie door gebruikers zal worden ingezet, bieden experimentele studies uitkomst. Hoewel deze studies waardevolle inzichten bieden in de wijze waarop mensen gebruik maken van een nieuwe technologie, is het voornaamste doel van *design studies* vooral het ontwikkelen en verbeteren van een product of dienst, in plaats van het scheppen van inzicht in een opkomend fenomeen (Villi, 2007).²²

Vanaf 2005 is het aantal studies naar de cameratelefoon toegenomen. Naast *design studies* worden er ook verkennende onderzoeken verricht naar *daadwerkelijk* alledaags gebruik van de cameratelefoon door ‘echte’ gebruikers (Kurvinen, 2003;

Kindberg e.a., 2004, 2005a, 2005b; Ling & Julsrud, 2005; Scifo, 2005).²³ Deze onderzoeken met meestal een bescheiden aantal onderzoekspersonen hanteren als belangrijkste onderzoeksmethodes interviews met gebruikers van de cameratelefoon, bespreken met de onderzoekspersonen hun gemaakte mobiel materiaal en in een enkel geval gaan onderzoekers over tot observatie van gebruik van de cameratelefoon (Okabe, 2004). In deze studies wordt de cameratelefoon bestudeerd als een bestaand sociaal gegeven in onze samenleving. Vanuit het wetenschappelijke veld klinkt in toenemende mate de behoefte naar studies naar werkelijk gebruik van de cameratelefoon. Vanuit de bestudering van technologieën in natuurlijke sociale omgevingen is het mogelijk conclusies te trekken over de evolutie van een (nieuwe) technologie (Koskinen e.a., 2002). Ondanks de geringe omvang van de onderzoeksgroep waardoor dit type studie doorgaans gekenmerkt wordt, zijn de data die uit deze studies voortkomen rijk en meer veelzijdig dan data die voortkomen uit puur denkbeeldige gebruikersgroepen. (Koskinen e.a., 2002: 125)

De verschillende toepassingen van methoden in de verrichte onderzoeken maken het moeilijk om onderzoeksresultaten onderling te vergelijken of ze aan elkaar te spiegelen. Naast de verschillen in toegepaste methode moet er zeker ook rekening gehouden worden met verschillende culturen waarbinnen het nieuwe medium wordt onderzocht. De onderzoeksresultaten van een studie naar het gebruik van de cameratelefoon onder Japanse jongeren kan niet eenvoudig worden toegepast om het gebruik van de cameratelefoon onder Nederlandse jongeren te verklaren. Eenzelfde voorzichtigheid moet in acht worden genomen met

²¹ Een cruciaal aspect voor alle *design studies* is het gegeven dat onderzoekspersonen via het onderzoek kennis maken met deze producten en diensten; in het dagelijks leven van de onderzoekspersonen speelde het product of dienst nog geen rol.

²² In het merendeel van de onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon en MMS hebben onderzoekers de eventuele kosten voor de gebruikmaking van de dienst gecompenseerd. Bovendien zijn de onderzoekspersonen vaak uitgerust met gebruikersvriendelijke cameratelefoons en MMS- of andere uitwisselingsmogelijkheden. Dit zou moeten leiden tot het blootleggen van gebruikerspatronen voor wanneer de technologie en dienst goedkoper en gebruikersvriendelijker wordt.

²³ Met daadwerkelijk alledaags gebruik van de cameratelefoon door ‘echte’ gebruikers doel ik op onderzoekspersonen die al vóór hun deelname aan de studie gebruik maakten van het medium.

de benutting van Amerikaanse en Scandinavische onderzoeksresultaten. De Japanse situatie lijkt een apart geval; hoewel andere landen voorop hebben gelopen in de adoptie en ontwikkeling van draadloze technologieën en bepaalde gebruikerspatronen (zoals politieke mobilisering), wordt Japan door enkelen beschouwd als belangrijkste indicator voor toekomstig gebruik van de mobiele telefoon. (Ito, 2004) In Japan is het gebruik van draagbare persoonlijke gadgets sterk geïntegreerd in het sociale en culturele leven.

Conclusie

Uiteenzetting centrale vraagstelling

Het aantal verrichte onderzoeken naar het alledaags gebruik van de cameratelefoon is nog gering en bevat bovendien enkele blinde hoeken. Zo bestaat een groot deel van de onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon uit *design studies* – wetenschappelijke studies die zijn gericht op de ontwikkeling van nieuwe technologieën. Hoewel de waarde van deze studies zeker niet gemarginaliseerd moet worden is het van belang deze studies te spiegelen aan observaties van *daadwerkelijk* alledaags gebruik van de cameratelefoon. Verder worden onderzoeken naar het alledaags gebruik van de cameratelefoon doorgaans gekenmerkt door hun nadruk op de rol van de cameratelefoon in sociale interactie. Met name de nieuwe communicatiedienst MMS lijkt tot de verbeelding van de onderzoekers te spreken. Hoewel onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon zich ook hebben gericht op de persoonlijke context waarbinnen de cameratelefoon wordt gebruikt, blijft deze invalshoek vooralsnog onderbelicht en minder sterk beargumenteerd dan beweringen over het gebruik van de cameratelefoon in sociale context. Eerdere onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon maken ten slotte nauwelijks een systematisch onderscheid tussen de *daad* van het mobiel fotograferen en filmen en de *gebruikmaking* van mobiel beeld. Dit geeft problemen bij het duiden van doeleinden voor het gebruik

van de cameratelefoon.

In deze studie wordt aandacht besteed aan de onderbelichte aspecten van het alledaags gebruik van de cameratelefoon. De centrale probleemstelling van deze studie luidt als volgt: *Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context eruit? Welke motivaties liggen ten grondslag aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context? En welke waarde kennen gebruikers toe aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?*

De bestudering van het alledaags gebruik van de cameratelefoon bestaat in deze studie uit een verkenning van zowel de context van het *maken* van mobiel beeld als de *gebruikmaking* van mobiel beeldmateriaal. Onder het gebruik van de cameratelefoon versta ik dus zowel de daad van het mobiel fotograferen en filmen als het terugkijken van mobiel beeld, of het delen van mobiel beeld met anderen; dit noem ik de gebruikmaking van mobiel beeldmateriaal. Waar andere onderzoekers nauwelijks het verschil tussen het maken van mobiel beeld en de gebruikmaking van mobiel beeld benoemen, hecht ik wel waarde aan dit onderscheid. Mijn vermoeden is dat motivaties voor en toegekende waarde aan het maken van mobiel beeld kunnen verschillen van de uiteindelijke gebruikmaking van mobiel beeld.

In deze studie ligt de nadruk vooral op de persoonlijke context waarbinnen de cameratelefoon gebruikt wordt, omdat dit aspect in eerdere wetenschappelijke onderzoeken onderbelicht is gebleven. Ik behandel daarnaast ook de sociale context van het gebruik van de cameratelefoon om een zo volledig mogelijk beeld van het fenomeen shoot-n-share te kunnen geven.

Het is ten slotte belangrijk te vermelden dat in tegenstelling tot eerdere onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon de nadruk in deze studie voornamelijk ligt op de mobiele video. Omdat over mobiele *video* nog geen wetenschappelijke literatuur voor handen is, heb ik enkel gebruik kunnen maken van literatuur over mobiele fotografie.

3. Onderzoeksopzet: inleiding en verantwoording onderzoeksmethoden

In de volgende hoofdstukken, drie en vier, wordt de onderzoeksopzet van deze studie uiteengezet.

Deze audiovisuele masterthesis is opgebouwd uit twee gelijkwaardige elementen; de korte documentaire *Shoot-n-Share* (ca. 40 min.) en de wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van deze korte documentaire. Gecombineerd moet deze studie in beeld en schrift inzicht bieden in het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context.

Deze masterthesis is een duo-project, uitgevoerd door mijzelf en Bieke Versloot, masterstudente Sociologie van Kunst en Cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.²⁴ Gedurende het proces van het maken van de documentaire hebben Bieke Versloot en ik alle taken gedeeld en gezamenlijk uitgevoerd. In gelijke mate zijn wij verantwoordelijk geweest voor research, fondsenwerving, concept, camerawerk, geluid, montage, productie en distributie.²⁵ De schriftelijke wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van onze documentaire maken wij individueel, waarbij wij met de documentaire als uitgangspunt onze eigen accenten met betrekking tot de wetenschappelijke onderbouwing van de documentaire zullen aanbrengen.

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de in deze studie toegepaste onderzoeksmethoden. In het bijzonder wordt in dit hoofdstuk verder uitgewijd over de toepassing van visuele representatie in de sociale wetenschap en documentaire film en de relatie tot de werkelijkheid. Hoofdstuk 4 zal meer specifiek ingaan op de werkwijze en de totstandkoming van de documentaire *Shoot-n-Share*.

Onderzoeksmethoden

Het onderzoek dat is uitgevoerd voor deze studie kan worden ge-

typeerd als een kwalitatief onderzoek met een kleine onderzoeksgroep (van vijf onderzoekspersonen). Dit betekent dat de waarde van de uitkomsten van dit onderzoek niet zozeer ligt in de representativiteit van de uitkomsten, maar het scheppen van inzichten die in overweging kunnen worden genomen bij vervolgonderzoeken met een grotere onderzoeksgroep.

Voor de uiteenzetting van de vraag naar het alledaags gebruik van de cameratelefoon in sociale en persoonlijke context zijn verschillende, in totaal een viertal onderzoeksmethoden aangewend.

- Omdat deze studie nastreeft een aanvulling op en verdieping en nuancering van bestaande onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon te zijn, is het uitvoeren van een korte *literatuur-studie* naar de verrichte onderzoeken naar de cameratelefoon een logische eerste stap in het onderzoek. Deze literatuurstudie heeft ons bekend gemaakt met de belangrijkste concepten en begrippen met betrekking tot het gebruik van de cameratelefoon. Daarnaast hebben eerdere onderzoeken ons een verwachtingspatroon geboden en tevens gewezen op mogelijke gebruikerstypen.

(onderzoekperiode januari 2007- maart 2007)

- Parallel aan onze literatuurstudie hebben wij ons verdiept in het aanbod van mobiele filmpjes geplaatst op de videosite *YouTube* om overzicht te krijgen van hetgeen dat met de cameratelefoon wordt gemaakt én gedeeld met anderen.

Onze verkenning van *YouTube* werd geleid door het intoetsen van zoektermen als *mobiel, lachen, matties, Rotterdam, Roffa, dansje, feest, zingen, gezellig, Hollywood Music Hall*. Met deze zoektermen beoogden wij een eerste idee te krijgen van de sociale context waarin mobiel beeldmateriaal wordt gemaakt. Omdat wij vermoedden dat jongeren meer actief zouden zijn

²⁴Bieke Versloot, mede-uitvoerder van het duo-project, is masterstudente Sociologie van Kunst en Cultuur aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij startte haar masterjaar eveneens in collegejaar 2006-2007, na afronding van de bacheloropleiding Algemene Cultuurwetenschappen aan de FHKW, Erasmus Universiteit Rotterdam.

²⁵Aanvullend hebben wij praktische en inhoudelijke adviezen ontvangen van dr. Chris Vos, filmmaker André van der Hout en senior editor bij TV Rijnmond Arjen Usi.

met de plaatsing van mobiel beeldmateriaal op *YouTube* hebben wij ook 'straattaal' als zoektermen gebruikt.

Deze verkenning heeft geen structurele aard gehad; er was eerder sprake van een zeer uitgebreide spontane verkenning. Daarbij zijn wij voornamelijk geleid door het principe van 'doorklikken'; het aanklikken van gerelateerde filmpjes aangeboden door *YouTube*. Deze wijze van verkenning heeft ons bij bepaalde filmpjes en onderwerpen gebracht waar wij niet waren gekomen als wij ons hadden beperkt tot enkele onderwerpen. In combinatie met de literatuurstudie heeft onze verkenning van *YouTube* gediend als belangrijke voorbereiding voor de filmperiode. Bovendien hebben wij via *YouTube* de helft van onze onderzoekspersonen gevonden.

(onderzoekperiode september 2007- oktober 2007)

- Het belangrijkste onderdeel van deze studie bestaat uit *intensieve observaties van daadwerkelijk gebruik van de cameratelefoon door onderzoekspersonen*. Deze observaties zijn door ons vastgelegd op film en vormen een centraal onderdeel van de documentaire *Shoot-n-Share*. Ook de gebruikmaking van mobiel beeld is door ons geobserveerd en op film vastgelegd.

In deze studie worden dus twee typen beeldmateriaal gebruikt. Onder filmmateriaal wordt in deze studie het beeldmateriaal verstaan dat door ons, de onderzoekers, met een traditionele semi-professionele *handheld* filmcamera is gemaakt. Onder mobiel beeldmateriaal, of mobiel beeld, wordt enkel beeldmateriaal bedoeld dat met de cameratelefoon is gemaakt. Onder mobiel beeldmateriaal reken ik zowel foto's als video's gemaakt met de cameratelefoon.

(onderzoekperiode november 2007)

- Daarnaast hebben wij onze onderzoekspersonen geïnterviewd en ook deze *interviews* zijn door ons gefilmd en verwerkt in de documentaire. In de interviews werden de onderzoekspersonen onder andere gevraagd naar de frequentie en motieven van het gebruik van hun cameratelefoon. Ook hebben wij de onderzoekspersonen gevraagd naar de persoonlijke waarde en

betekenis van hun mobiel beeldmateriaal. Naast observaties en interviews worden onze onderzoeksgegevens aangevuld door *mobiel beeldmateriaal* van zowel onze onderzoekspersonen als willekeurige personen die hun mobiel materiaal op de videosite *YouTube* hebben geplaatst. In de documentaire wordt naast filmbeeld van onze hand gebruik gemaakt van mobiel beeld van onze onderzoekspersonen én van *YouTube*-ers.

(onderzoekperiode november 2007)

Onze keuze voor de uitvoering van de masterthesis in audiovisuele vorm komt voort uit de aard van het onderwerp én de beoogde methode van onderzoeken. De keuze voor observatie als belangrijkste onderzoeksmethode maakt het medium documentaire passend als vorm. Ook het onderwerp, het gebruik van de cameratelefoon, achten wij bij uitstek geschikt om op wetenschappelijke en audiovisuele wijze te benaderen. In de vorm van een documentaire plaatsen wij mobiel beeldmateriaal in de context waarin het tot stand is gekomen. In plaats van het enkel omschrijven van beeld laten wij *zien* wat er gemaakt wordt en in welke context dat gebeurt. In de volgende paragrafen wordt de positie van de documentaire film, en visuele representatie in algemene zin, in relatie tot de wetenschappelijke praktijk beschouwd.

Representatie van de feitelijke wereld: het argument in de documentaire film

Om de waarde van de documentaire film voor de sociale wetenschap te bepalen is het van belang verschillende houdingen ten aanzien van de documentaire te beschouwen. De relatie van de documentaire film tot de feitelijke wereld lijkt vanzelfsprekend, maar is zeker niet onomstreden. Evenals in de fictiefilm speelt in de documentaire film de narratieve, verhalende laag een belangrijke rol; in de non-fictie, de documentaire is evengoed sprake van plots, karakters, situaties en gebeurtenissen. Het onderscheid tussen fictie en documentaire is lange tijd als volgt gepercipieerd: 'Fiction was what deceived and distracted. Fiction ignored the world as it was in favor of fantasy and illusion. (..) Documentary, even

if it still relied upon images, stood apart from the illusory realm of fiction by addressing itself to the historical world and the issues that confronted it'. (Nichols, 1991;107) De gedachte die hieraan ten grondslag ligt is dat de fictiefilm de kijker *een* wereld biedt die een imitatie van of gelijkenis met de feitelijke wereld toont. De documentaire film biedt kijkers daarentegen *de* wereld. Deze stelling is nauwelijks houdbaar wanneer de rol van de filmmaker in beschouwing wordt genomen; hij legt niet zomaar iets onbevongen vast, maar maakt keuzes met betrekking tot onderwerp, kader en presentatie. Deze keuzes zijn onderhevig aan sociaal-politieke, ideologische en technische invloeden. De documentaire film kan daarom gezien worden als een constructie van de werkelijkheid; de documentaire is evenzeer een culturele tekst als een fictiefilm dat is. 'The world as the domain of the historically real, is neither text nor narrative. But it is to a system of signs, to language and discourse, that we must turn in order to design meaning and value to these objects, actions and events. Occur they will; their interpretation, though, invokes the full power of our cultural system. Documentary directs us towards the world of brute reality even as it seeks to interpret it, and the expectation that it will do so is one powerful difference with fiction.' (Nichols, 1991;110)

De documentaire film doet een beroep op zijn kijkers het document te beschouwen als een *representatie* van de feitelijke wereld, in plaats van een imitatie van of gelijkenis met deze feitelijke wereld. De documentaire film maakt een 'stilzwijgende afspraak met de kijker' dat het document zich houdt aan de werkelijkheid. (Vos, 2004;88) De term representatie kent drie verschillende, fundamentele betekenissen die alle van toepassing zijn op de documentaire film. Allereerst is representatie te interpreteren als een weergave, model of gelijkenis van een object, persoon of situatie. De term representatie kan daarnaast gezien worden in politieke zin, het vertegenwoordigen van (een groep) mensen. Een laatste definitie van representatie is het presenteren van een gegeven of feit aan anderen door middel van discours; het aanbieden van een

impensie of zienswijze met als intentie de mening en actie van anderen te beïnvloeden. Representatie draait hier om het brengen van een argument op overtuigende wijze aan de hand van bewijsvoering. Aan de basis van de fictiefilm ligt het *verhaal* gesitueerd in een denkbeeldige wereld (die al dan niet een imitatie is van, of gelijkenis toont met de feitelijke wereld). In de documentaire film vormt het *argument* over de feitelijke wereld de basis. Om dit argument zo duidelijk mogelijk te brengen is de wereld zoals we die vanuit een documentair raamwerk waarnemen 'heightened, telescoped, dramatized, reconstructed, fetishized, miniaturized or otherwise modified.' (Nichols, 1991;113) Zonder het argument in de documentaire film zou de kijker het gevoel krijgen doelloos de wereld in te staren -een gevaar dat op de loer ligt bij de observerende documentaire.

Het argument wordt aan de kijker gepresenteerd door middel van het perspectief en commentaar. Het commentaar betreft specifieke statements over de wereld en zijn expliciet (door middel van interviews en voice-over) of impliciet (door middel van parallelmontage) in de documentaire verwerkt. Het perspectief betreft de selectie en ordening van het bewijs, ofwel de wijze van het weergeven van de wereld. Ook een perspectiefkeuze voor afstandelijkheid en objectiviteit kent een argument: hierin schuilt de betekenis van de zelfredzaamheid van de wereld en de verantwoordelijkheid van hen die haar weergeven dit zo nauwkeurig mogelijk te doen. (Nichols, 1991;127) In de documentaire film zien we de feitelijke wereld, maar meer nog zien we een zienswijze op de feitelijke wereld; een feitelijke wereld waarvan meerdere zienswijzen gegeven kunnen worden.

Documentaire film en de sociale wetenschap

Hoe past het idee van de documentaire film als een zienswijze op de feitelijke wereld binnen het veld van de sociale wetenschappen? In de sociologie geldt vanaf het begin van de twintigste eeuw een zekere mate van afkeur voor het gebruik van fotografisch of

²⁶ Voor voetnoot 26 zie volgende pagina.

filmmateriaal voor wetenschappelijke doeleinden.²⁶ De sociale wetenschap is vooral gecentreerd rond het gesproken en geschreven woord. In de antropologie daarentegen wordt fotografisch en filmmateriaal gebruikt voor én beschouwd als accurate en objectieve bewijsvoering, waarbij wordt vertrouwd op de nauwkeurigheid waarmee de camera de wereld kan vastleggen. (Chaplin, 1994;199) Sinds de jaren tachtig beargumenteren postpositivisten echter dat foto's en filmbeelden sociale en politieke constructies zijn, zozeer als andere culturele representaties dat zijn. Een foto wordt niet *genomen* (taken), maar *gemaakt* (made), zo kan worden gesteld. In *Sociology and Visual Representation* (1994) verkent Elizabeth Chaplin hoe fotografisch en filmmateriaal ten behoeve van de sociale wetenschap kunnen worden ingezet. Chaplin beargumenteert dat het mogelijk is fotografisch of filmmateriaal te beschouwen als sociale constructies én daarnaast te erkennen dat dit beeldmateriaal gedetailleerde informatie kan bevatten. Een beschrijving van het proces waarin de onderzoeker en fotograaf dezelfde persoon zijn of erg nauw samenwerken: een foto wordt genomen om een bepaald detail van een specifieke cultuur of microcultuur vast te leggen, te conserveren. De foto als fysiek object helpt de onderzoeker afstand te nemen van deze cultuur en stelt hem in staat deze als antropologisch 'vreemd' waar te nemen.²⁷ De onderzoeker-fotograaf kiest het onderwerp, het shot en de wijze van vastleggen; hij construeert het beeld op een wijze waarin deze past in de doelstelling van de onderzoeker. Deze wijze van onderzoeken confronteert de sociale wetenschapper zowel met nieuwe informatie als de taak om de overwegingen van de fotograaf te analyseren; niet alleen de beeldvergarig, maar ook het proces van beeldvergarig dienen onderwerp van analyse te zijn. (Chaplin,

1994;199-200) De onderzoeker moet zich te alle tijden bewust te blijven van het proces waarin hij culturele waarden toekent aan een object (foto/film) waarin reeds culturele waarden zijn toegekend. Het fotograferen of filmen van een sociaal gegeven –een dubbel gelaagd sociaal proces– wordt op een derde wijze beïnvloed door sociale factoren in de analyse van het beeldmateriaal. In deze procedure zijn er dus drie momenten van sociale constructies.

Relatie beeld-tekst

De dominantie van het verbale discours in de empirische sociale wetenschap maakt het lastig de waarde van het beeld te beargumenteren. Fotografisch en filmmateriaal lijken altijd gepaard te moeten gaan met een tekstuele context in de vorm van een bijschrift of voetnoot om aan het beeld authentieke en exacte sociale wetenschappelijke betekenis toe te kennen. (Chaplin, 1994;207) Autonomie van het beeld lijkt bereikt te kunnen worden wanneer er sprake is van een presentatie van een grote hoeveelheid beeldmateriaal, ononderbroken door verbale discours; een sequentie beelden waarin tegenstellingen en overeenkomsten getoond kunnen worden. Vanuit een bulk aan beeldmateriaal is het mogelijk thema's, veelvoudigheden en patronen te abstraheren; 'shoot first and theorise later: let desire come first' (Chaplin, 1994;211).²⁸ Beeld en tekst bevatten afzonderlijk van elkaar informatiewaarde. Beide elementen kunnen elkaar echter ook aanvullen en versterken, zo bepleit Chaplin (Chaplin, 1994;220). Bijschriften zijn waardevol voor beeld, omdat zij deze in een context plaatsen en betekenis verlenen. De beschouwer van het beeld is in staat met deze minimale of meer uitgebreide informatie aan de hand van het beeld onbesproken of in woord ongrijpbare elementen te

²⁶ Positivistische sociologen hechtten vooral waarde aan causale analyses, hoogstaande generalisaties en statistische verslagen. Het gebruik van foto's in sociologische teksten zou de theoretische status van de sociologie aantasten. Het aantal relatief gezien hoge percentage vrouwelijke sociologen dat hun publicaties voorzag van visueel materiaal heeft vermoedelijk negatieve invloed gehad op de perceptie van visueel materiaal voor wetenschappelijke doeleinden. De associatie tussen vrouw en fotografie heeft mogelijk het aanzien van de fotografie in relatie tot de wetenschap gedevalueerd of beschouwd als zijnde frivol. Voor meer hierover zie Chaplin, E. 1994. *Sociology and Visual Representation*. Routledge: Londen, hoofdstuk 4.

²⁷ Vreemd in de zin van een andere, onbekende cultuur waarvan de onderzoeker géén deel uitmaakt.

²⁸ Chaplin, E. 1994. *Sociology and Visual Representation*. Routledge: Londen. P211

ontwaren. De details die in de tekst veelal onbehandeld of onderbelicht blijven, kunnen op een foto worden waargenomen. De esthetische kwaliteit van het beeld moet daarbij eerder gezien worden als complementair, dan afleidend van zijn documentaire bijdrage. Visuele representatie in de sociale wetenschap brengt het persoonlijke –ervaringen, situaties en omstandigheden- naar de voorgrond. Dit is waardevol voor de sociologie welke is gebaseerd op de bestudering van grote groepen mensen, algemene tendensen en generalisaties.

Chaplin pleit voor een vorm van visuele representatie met *reflexieve* aard: een wijze van representatie waarin niet alleen het onderwerp ter discussie staat maar ook het medium én de acties van de onderzoeker. In het onderstaande stuk volgt een overzicht van de verschillende subgenres in de documentaire film en hun karakteristieken.

Subgenres in de documentaire film

In *Introduction to Documentary* geeft Bill Nichols een zestal subgenres van de documentaire: de poëtische, verklarende, observerende, interactieve, reflexieve en performatieve documentaire. Nichols benadrukt dat elk filmdocument zijn eigen, specifieke kenmerken heeft. Een vingerafdruk als het ware die door de filmmaker, regisseur of andere actoren aan de documentaire wordt gegeven. (Nichols, 2001;99) Het bestuderen van genres in de film richt zich op het identificeren van bepaalde kwaliteiten waardoor groepen filmmakers en films gekarakteriseerd kunnen worden. In één documentaire wordt doorgaans gebruik gemaakt van elementen uit verschillende subgenres van de documentaire en geldt één dominant genre dat de structuur en opzet van het document bepaalt.

Een nieuw subgenre groeit vaak vanuit ontevredenheid van filmmakers met voorgaande genres. Ook ontwikkelingen op sociaal en technologisch vlak zijn aanjagers gebleken voor de opkomst van

nieuwe subgenres in documentaire film. Met de komst van nieuwe subgenres verandert keer op keer enkel de wijze van representatie, niet zozeer de kwaliteit van de representatie: er is geen sprake van de ontwikkeling een documentairevorm met een ultieme status van representatie, enkel een nieuwe manier van organiseren van film en een nieuwe ideologie om onze relatie tot de werkelijkheid te verklaren. (Nichols, 1999;101-102)

In de *poëtische documentaire* worden ruwe filmbeelden van de feitelijke wereld gebruikt om deze te transformeren en een wereld te scheppen volgens de verbeelding van de maker.²⁹ Volgens de regels van het modernisme wordt in de poëtische documentaire de feitelijke werkelijkheid weergegeven volgens series fragmenten, subjectieve impressies en losse associaties. Filmmakers die dit subgenre hanteren beogen dan ook meer een bepaalde toon en sfeer neer te zetten dan een gegeven te verklaren of beschrijven. Een belangrijke kritiek op dit subgenre is het ontbreken van specifieke betekenissen en een té abstract karakter van de films voortgekomen uit dit subgenre.

Waar ritme en sfeer de bepalende factoren vormen voor de poëtische documentaire, staat de *verklarende documentaire* in het teken van de retoriek en argumentatie. Door middel van een voice-of-God, een alwetende en onzichtbare voice-over, wordt de kijker een bepaald perspectief, argument of reconstructie van een geschiedenis geboden. De montage van de verklarende documentaire staat in het teken van

continuïteit van het argument. Continuïteit in tijd en plaats kunnen worden opgeofferd om het argument van de maker zo sterk mogelijk te brengen. Filmbeeld functioneert in deze documenten vooral als demonstratie van het gesproken woord, welke de kijker op vaak dwingende wijze een interpretatie van deze beelden biedt. Met een neutrale en afstandelijke voice-over maakt de verklarende documentaire een objectieve indruk. De zwart-wit tegenstellingen die films in dit subgenre doorgaans presenteren bepalen dat het

²⁹ Deze paragraaf is gebaseerd op Nichols, B. 2001. *Introduction to Documentary*. Indiana University Press: Bloomington. Hoofdstuk 6: What types of documentary are there? P99-138

document sterk in een specifiek historisch kader geworteld staat. Dit kan als effect hebben dat de verklarende documentaire geda-teerd voelt.

Wanneer in de jaren '60 nieuwe draagbare filmcamera's voor handen zijn heeft dit zijn weerslag op de praktijk van filmmakers. Vanaf dit punt is het mogelijk voor één persoon om de camera te voeren, evenals het geluid op te nemen. De filmmaker kan te werk gaan als *fly on the wall*; observeren van wat er voor de camera gebeurt zonder in te grijpen. De opkomst van de *observerende documentaire* loopt in lijn met de opkomst van de beschrijvende en observerende sociologie eind jaren '50. De affiniteit met de poëtische documentaire neemt af, omdat deze té abstract zou zijn en de verklarende documentaire té didactisch. In de observerende documentaire wordt daarom het gebruik van interviews, voice-over, supplementaire muziek en geluidseffecten vermeden. In navolging van de poëtische en verklarende documentaire wordt de aanwezigheid van de filmmaker gecamoufleerd. Omdat de kijker in de documentaire geen interpretatie van de beelden door de filmmaker krijgt aangereikt wordt hij geacht een meer actieve rol in te nemen; de kijker baseert zijn ideeën voornamelijk op zijn eigen waarnemingen en interpretaties. Het gebrek aan verlening van een heldere context is een belangrijke kritiek op de observerende documentaire. Ook het vraagstuk over de invloed van de filmmaker op de vastgelegde evenementen –wat speelt zich af *vanwege* de aanwezigheid van de filmmaker?– is een punt van discussie in dit subgenre.

Waar de filmmaker in de observerende documentaire geheel onzichtbaar blijft, treedt deze in de *interactieve documentaire* naar de voorgrond. De filmmaker wordt een actief én vaak zichtbaar onderdeel van de film doordat hij interviews afneemt. In sommige gevallen wordt de filmmaker zélf onderwerp van de documentaire. Of kan hij te werk gaan als onderzoeksjournalist.

In de *reflexieve documentaire* staat het proces van onderhandelingen tussen de filmmaker en het onderwerp centraal. De kijker wordt niet alleen geconfronteerd met zijn veronderstellingen over

het onderwerp, ook de vorm zelf, de documentaire film, staat ter discussie. De reflexieve documentaire handelt over (gebeurtenissen in) de feitelijke wereld én over hoe deze te representeren. In de reflexieve documentaire wordt de ongelimiteerde toegang tot de werkelijkheid in twijfel getrokken, evenals de authenticiteit van de documentaire en de rol van de filmmaker. Dit maakt het subgenre tot het meest zelfbewust en zelfkritisch van alle subgenres in de documentaire film. Het doel van deze films ligt niet enkel in het verschaffen van nieuwe informatie, maar bovenal in het scheppen van een bewustzijn van sociale aannames en veronderstellingen bij haar publiek. Hiertoe kunnen makers vervreemdingseffecten en acteurs inzetten. De stijlkenmerken zijn vooral terug te leiden van voorgaande subgenres.

In de *performatieve documentaire* kiest de maker voor een vertelling vanuit een zeer specifieke en persoonlijke invalshoek, in enkele gevallen vanuit het perspectief van de maker zelf. Ten grondslag aan dit subgenre ligt de gedachte dat kennis en betekenis subjectief en affectief zijn. Het voornaamste doel is dan ook het emotioneel bewegen van het publiek, in plaats van de aandacht van het publiek te vestigen op de daadwerkelijke gedeelde wereld. De performatieve modus van filmmaken wordt nauwelijks consequent in één document tot uitvoering gebracht, maar overwegend in elementen. In de performatieve documentaire worden daadwerkelijke gebeurtenissen vaak aangevuld en/of afgewisseld met imaginaire en fictieve gebeurtenissen.

Conclusie

De documentaire Shoot-n-Share in de traditie van de documentaire film

Zoals Nichols stelt is het plaatsen van een filmdocument in één specifieke filmtraditie of –genre vrijwel onmogelijk: iedere filmmaker heeft een eigen stijl, zoals een vingerafdruk en past bovendien vaak verschillende elementen uit verschillende subgenres toe. De documentaire *Shoot-n-Share* vormt hierop geen uitzondering. Ook dit document gebruikt op geheel eigen wijze diverse element-

en uit verschillende subgenres, waarvan één subgenre dominant is; de reflexieve documentaire.

Shoot-n-Share is bewust als reflexieve documentaire opgezet en bevat daarnaast elementen van de interactieve en observerende documentaire. Het centrale onderwerp – de cameratelefoon wordt in *Shoot-n-Share* verkend aan de hand van twee soorten beeldmateriaal; filmmateriaal van ons, de onderzoekers, en mobiel beeldmateriaal van de onderzoekspersonen. Het eerste type filmmateriaal is vooral observerend van aard; van een relatief grote afstand wordt geregistreerd wat zich afspeelt, zonder dat daarin gemengd wordt. Door middel van sobere, langlopende, lange afstandsshots geven wij de kijker een blik op de daad van het mobiel fotograferen en filmen en de gebruikmaking van mobiel beeld. De kijker neemt hier een tafereel waar, maar wordt niet of nauwelijks onderdeel van het tafereel. De interviews, kenmerkend voor de interactieve documentaire, verschaffen de kijker enige context voor de observerende, afstandelijke shots. De reflexieve aard van *Shoot-n-Share* ligt in de structurele gebruikmaking van oorspronkelijk mobiel beeldmateriaal van onderzoekspersonen en onbekenden. De kijker wordt geconfronteerd met een nieuwe vorm van informatieoverdracht: mobiel amateurbeeld. De beweeglijke en ruwe mobiele beelden die in de documentaire zijn verwerkt laten de kijker meedelen in de persoonlijke, sociale, spannende, alledaagse of intieme momenten die zijn vastgelegd in deze mobiele beelden. In *Shoot-n-Share* wordt duidelijk dat de filmmaker

slechts in beperkte zin toegang heeft tot het onderwerp; het zijn de mobiele beelden zélf die de kijker dichterbij de ervaringen van de onderzoekspersonen brengen. De sobere observaties verlenen vooral context aan deze mobiele beelden, maar stellen de kijker niet of nauwelijks in staat onderdeel uit te maken van de daad van het mobiel filmen en fotograferen. Dit vraagstuk over hoe de feitelijke wereld zo nauwkeurig en direct mogelijk aan de kijker te kunnen tonen, te representeren, is kenmerkend voor de reflexieve documentaire. In *Shoot-n-Share* wordt eveneens een noot geplaatst over de aanwezigheid en invloed van de onderzoekers/filmmakers. In geen enkel geval wordt in de documentaire de illusie gewekt dat de onderzoekers/filmmakers niet aanwezig zijn: op verschillende momenten wordt er zowel zichtbaar als hoorbaar gerefereerd naar de personen achter de camera. Deze kritische houding ten aanzien van de mogelijke beïnvloeding van de filmmakers op het vastgelegde is eveneens een essentieel punt in de traditie van de reflexieve documentaire. In de wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van de documentaire *Shoot-n-Share* wordt bovendien in tekst theoretische en methodologische context geboden aan de visuele representatie: naast inhoudelijke verdieping biedt dit document een methodologische verantwoording, waardoor het onderzoeksproces inzichtelijk wordt. In het volgende hoofdstuk wordt gedetailleerd beschreven hoe bij de uitvoering van het onderzoek te werk is gegaan.

4. Onderzoeksopzet: beschrijving werkwijze

De documentaire *Shoot-n-Share* biedt naast de afgebakende probleemstelling die in dit document gepresenteerd wordt een breder kader waarin onder andere aandacht wordt besteed aan de persoonlijke betekenis van amateurbeeld in algemene zin en jeugdcultuur en mobiele media. Dit document, de wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van de documentaire, zal gezien zijn beperkte aard zijn gericht op de wetenschappelijke uiteenzetting van het centrale punt van de documentaire; de verschillende toepassingen van de cameratelefoon en de waarden die gebruikers aan de praktijk van shoot-n-share toekennen.

Aan de basis van deze studie ligt de volgende vraagstelling; *Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context eruit? Welke motivaties liggen ten grondslag aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context? En welke waarde kennen gebruikers toe aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?* De operationalisering van deze vraagstelling en de opzet van het onderzoek worden in dit hoofdstuk verder toegelicht. Ter verantwoording van de documentaire *Shoot-n-Share* zal ik uitwijden over de totstandkoming van de film; keuze voor onderzoekspersonen en gemaakte keuzes met betrekking tot filmstijl, en montage.

Operationalisering van het onderzoek

Aan de hand van veelvuldige uitwisseling van ideeën tussen Bieke Versloot en mijzelf, persoonlijke waarnemingen, een eerste verkenning van publicaties over- en onderzoeken naar nieuwe media en de cameratelefoon en een uitgebreide verkenning van het medium *YouTube* hebben wij in oktober 2007 onze waarnemingen over het gebruik van de cameratelefoon gestructureerd volgens het opstellen van thema's en concepten met betrekking tot mobiele media (topiclist).

Aan de basis van deze studie ligt de splitsing van de algemene noemer 'het gebruik van de cameratelefoon' in twee elementen: de

daad van het mobiel fotograferen en filmen en de gebruikmaking van mobiel beeldmateriaal. In het onderzoek worden beide aspecten van het gebruik van de cameratelefoon in overweging genomen. Het doel van het *maken* van beeld -de daad van het mobiel fotograferen en filmen- hoeft niet persé overeen te komen met het doel van het *gebruiken* van mobiel beeld, zo vermoedden wij.

In eerdere onderzoeken worden motivaties voor het alledaags gebruik van de cameratelefoon aangedragen: het gebruik van de cameratelefoon voor de constructie van groepsidentiteit en –geheugen en het creëren en onderhouden van sociale relaties (Koskinen e.a., 2002; Van House e.a., 2005; Kindberg e.a., 2005a; Ling & Julsrud, 2005), het gebruik van de cameratelefoon als verrijking van een gedeelde ervaring (Kindberg e.a., 2005a), de cameratelefoon als waardevol object in sociale interactie (Scifo, 2005), het gebruik van de cameratelefoon voor *visual note-taking* (Okabe, 2004) en het gebruik van de cameratelefoon voor zelfexpressie en zelfrepresentatie (Van House e.a., 2005; Van House & Ames, 2006). Deze geïdentificeerde motieven vormen een onderzoeksthema. Wij hebben ervoor gekozen de nadruk vooral te leggen op het alledaagse gebruik van de cameratelefoon. Daarmee wordt, zoals eerder vermeld, niet zozeer naar de frequentie van het gebruik verwezen maar naar de onderwerpen: het schieten van het alledaagse, het mondaine.

De door ons opgestelde thema's en concepten hebben als basis gediend voor de selectie van onze onderzoekspersonen. Het lijkt tegenstrijdig om aan de hand van thema's en concepten voortkomend uit wetenschappelijke literatuur specifieke onderzoekspersonen te selecteren. De onderzoekspersonen worden echter niet ingezet om deze thema's en concepten te illustreren, maar om deze dieper uit te werken, aan te vullen en nuanceren. Onze bevindingen die zijn voortgevloeid uit de observaties en interviews zijn doorslaggevend geweest voor de uiteindelijke invulling van de documentaire.

Selectie en verantwoording onderzoekspersonen

Gezien de vorm van deze studie, een korte documentaire en de wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording ervan, hebben wij gekozen voor een meer uitgebreide bestudering van een kleine onderzoeksgroep. Onze onderzoeksgroep bestaat uit een vijftal mensen, welke de hoofdpersonen van de documentaire vormen. Onder het vijftal onderzoekspersonen opereren er twee als duo. Omdat zij onder eenzelfde gebruikerstypen zijn in te delen, zal dit duo voornamelijk als één beschouwd worden.

Voor de selectie van de onderzoekspersonen, de hoofdpersonen in de documentaire, is allereerst gelet op de eerder genoemde opgestelde thema's en concepten. Vervolgens hebben wij geprobeerd een natuurlijk evenwicht in leeftijd en sekse te bereiken. Van representativiteit van het onderzoek is geen sprake, maar dit evenwicht komt de documentaire wel ten goede. Wij hebben onze onderzoekspersonen gezocht binnen Rotterdam en omgeving. Naast praktische overwegingen, spelen hier ook esthetische overwegingen mee; de stad Rotterdam beschouwen wij als zeer fotogeniek.³⁰ Bovendien vonden wij twee mogelijke onderzoekspersonen uit Rotterdam. Voor de consequentie van de documentaire is het daarom sterker alle onderzoekspersonen aan deze stedelijke locatie te verbinden, óf deze locatie 'universeel' te houden (huiskamer, werk; i.i.g. buiten iconische plaatsen in de openbare ruimte) Daarnaast ontvingen wij subsidie van een fonds dat de Rotterdamse aard van de productie aanmoedigt; Stichting ter Bevordering van Volkskracht van Rotterdammers.

Onze onderzoekspersonen hebben wij op verschillende wijzen gevonden en benaderd. Drie onderzoekspersonen (waarvan het duo Thom en Osama) zijn via *YouTube* onder onze aandacht gekomen. Wij hebben hen via e-mail benaderd en uitleg gegeven over de strekking van het filmproject. Na telefonisch contact zijn wij overgegaan tot daadwerkelijke ontmoetingen. Eén van de onderzoekspersonen vonden wij in onze persoonlijke kring (ex-collega

van Bieke Versloot). Onze laatste onderzoekspersoon troffen wij bij toeval bij de verkenning van een mogelijke filmlocatie. Na een kort gesprek bleek deze persoon een waardevolle toevoeging voor de documentaire. In de maand november van 2007 hebben alle filmopnames plaatsgevonden.

Thom Lagendijk en Osama Mohamed (duo)

De eerste en meest voorname onderzoekspersonen en tevens hoofdpersonen van de documentaire zijn Thom Lagendijk en Osama Mohamed, beiden vijftien jaar oud op het moment van filmen. Thom en Osama zijn leerlingen van het bijzonder onderwijs en woonachtig op Rotterdam-Zuid. Tijdens onze verkenning van *YouTube* stuitten wij op filmpjes van deze twee jongens. Gewapend met hun mobiele telefoon trekken zij samen door Rotterdam, op zoek naar spannende locaties waar zij voor het publiek op *YouTube* mooie filmpjes kunnen maken. Naast hun individuele *YouTube*-accounts hebben zij ook een gezamenlijke account waar zij hun vastgelegde uitstapjes en avonturen op plaatsen. Niet alleen de grootte van hun accounts (meer dan 300 filmpjes) sprak ons aan, ook de onbevange manier van filmen, de vastgelegde onderwerpen, hun onderlinge interactie en innemende persoonlijkheden spraken tot onze verbeelding.

Aan de hand van de onderzoekspersonen Thom en Osama willen wij vooral inzicht bieden in *het maken van beeld met de cameratelefoon*. Observaties van het de daad van het mobiel fotograferen en filmen staat bij deze onderzoekspersonen centraal. Daarnaast illustreren Thom en Osama op sprekende wijze hoe de camera-telefoon voor hen functie doet als derde oog, en de wijze waarop zij met de cameratelefoon hun directe omgeving en de wereld daarbuiten verkennen en eigen maken. Thom en Osama hebben als meest voorname distributie van hun mobiel beeld de videosite *YouTube*. De centrale rol die dit medium voor de onderneming van het mobiel filmen en fotograferen speelt komt eveneens

³⁰ Gezien het feit dat zowel Bieke Versloot en ik woonachtig zijn in Rotterdam, evenals onze sponsors voor filmapparatuur geeft het logistieke voordelen om Rotterdam als filmlocatie te gebruiken.

(zijdelings) aan bod. Ook het virtuele publiek dat altijd in gedachten is bij het mobiel filmen en fotograferen is een interessant gegeven voor deze studie. De context waarbinnen het mobiele beeld door deze jongens gemaakt wordt kent een meer genuanceerde context dan alleen persoonlijk of sociaal, zo zal uit verdere analyse naar voren komen.

Omdat het contact in eerste instantie wat onwennig was hebben we met Thom en Osama de meeste tijd doorgebracht om sterke vertrouwensband op te bouwen en zicht te krijgen op zowel hun persoonlijkheden als de rol van de cameratelefoon in hun dagelijks leven. In totaal hebben wij met hen vier volle filmdagen gehad. De filmdagen bestonden uit de ontmoeting op een afgesproken locatie en tijd, uitgekozen door Thom en Osama zelf, in overeenstemming met ons. Naast de dagen waarop wij hen ontmoeten met de camera hebben wij ook verschillende dagen(dagdelen) met hen doorgebracht zonder camera. Op deze dagen hebben wij met hen gesproken over zowel hun mobiele mediagebruik als hun dagelijkse persoonlijke ervaringen (school, vrienden, thuisituaties e.d.) Dankzij de hoeveelheid van onze ontmoetingen met Thom en Osama hebben wij een goede band met hen op kunnen bouwen, gebaseerd op vertrouwen. Het heeft ons tevens persoonlijke achtergrond geboden voor hun mobiele mediagebruik en inzicht gegeven in de persoonlijke betekenis van de cameratelefoon.

Annemarie en Hannah Mook

Annemarie Mook (24) en haar zesjarige dochtertje Hannah wonen samen in een flatje in één van Dordrechts probleemwijken. Op *YouTube* vonden we een filmpje waarop Annemarie en Hannah samen in hun huiskamer een dansje doen en liedje zingen. Dit mobiele filmpje, gemaakt door één van de vriendinnen van Annemarie, lijkt een sprekend voorbeeld van het gebruik van de cameratelefoon als verrijking van een gedeelde ervaring zoals omschreven door Kindberg e.a. (2005a). In andere mobiele filmpjes van Annemarie zien we haar naast moeder ook vooral als jonge vrouw die haar vrije tijd graag met vriendinnen doorbrengt, deze momenten

koestert en het vastleggen ervan als natuurlijk en vanzelfsprekend ervaart. Bij de bestudering van Annemarie staat het schieten en delen van mobiel beeld als onderdeel van sociale interactie en ter bevestiging van persoonlijke- en groepsidentiteit centraal. Annemarie Mook maakt voornamelijk mobiel beeld binnen een sociale context, maar maakt van dit mobiele beeldmateriaal zowel in sociale als persoonlijke context gebruik. Met name de persoonlijke herbeleving van mobiel beeld wordt in de documentaire sterk wordt verwoord én verbeeld. Ook de verschillende waarden die aan mobiel beeld worden toegekend wordt door Annemarie aangestipt.

Wij hebben twee halve dagen filmtijd met Annemarie doorgebracht. Het eerste verkennende gesprek over haar achtergrond en gebruik van de cameratelefoon heeft telefonisch plaatsgevonden. Gecombineerd met de bestudering van haar filmpjes op internet en haar *Hyves*-profiel bleek dit voldoende bereiding voor onze filmperiode bij Annemarie en Hannah Mook.

Hans de Ruiter

Hans de Ruiter, 35-jarige filmoperateur bij een Rotterdamse bioscoop, heeft een bijzonder grote persoonlijke collectie mobiele foto's. Deze mobiele foto's archiveert hij zorgvuldig in mappen op zijn computer. De onderwerpen die Hans vastlegt zijn alledaags-de supermarkt, stadsgezichten, fietstochten-, maar ook zeer persoonlijk. Zo bestaat een groot deel van zijn collectie mobiele beelden uit zelfportretten gemaakt tijdens verschillende gemoedstoestanden. De cameratelefoon wordt door Hans gebruikt als instrument om het alledaagse waar te nemen. Hij is daarnaast door de lage technische kwaliteit van de cameratelefoon geïnteresseerd in de artistieke mogelijkheden die het medium hem biedt. Verschillende mobiele beeldexperimenten met licht en beweging zijn het gevolg van zijn gebruik van de cameratelefoon.

In tegenstelling tot onderzoekspersonen Annemarie en Thom en Osama gebruikt Hans de cameratelefoon vrijwel uitsluitend in *persoonlijke context* wat hem in combinatie met zijn hoeveelheid

gemaakt mobiel beeld een waardevolle toevoeging aan de studie maakt.

C.J. Been

De bejaarde weduwnaar Meneer Been woont sinds enkele jaren in een prachtige flat in Rotterdam-Zuid. Al sinds de opkomst van de Super-8 film is Cor Been een fervent amateur-filmer die vooral gezin, familie en vakantie – verdienstelijk - op film heeft vastgelegd. Ook op latere leeftijd blijft meneer Been de videocamera gebruiken. Zo legde hij de bouw van zijn nieuwe flat van begin tot einde vast in een drie uur durende film. Bij de verkenning van een mogelijke filmlocatie stuitten we bij toeval op meneer Been. Zijn enthousiasme en hartelijke wijze van vertellen sprak ons aan.

Meneer Been illustreert in deze studie de persoonlijke waarde van zelfgemaakt beeld in algemene zin en daarnaast ook de waarde van het beeldmaken zelf. De nadruk op de cameratelefoon verdwijnt hier even naar de achtergrond. In de documentaire kan aan de hand van de verhaallijn van meneer Been worden opgemaakt dat enkele bevindingen over de cameratelefoon kunnen worden herleid naar eerdere (amateur) fotografie en filmtradities. De bestudering van het verhaal van meneer Been biedt mogelijkheden om bevindingen over het gebruik van de cameratelefoon te nuanceren en positioneren ten opzichte van eerdere media. De waarde van Meneer Been voor de documentaire is evident, maar vanwege de specifieke vraagstelling van deze thesis zal ik niet dieper ingaan op zijn gebruik van de videocamera.

Willekeurige YouTube-beelden

Naast mobiel beeldmateriaal van onze onderzoekspersonen hebben wij ook ‘willekeurige’ mobiele beelden van *YouTube* in de documentaire verwerkt. Wij hebben deze beelden in de documentaire verwerkt om het fenomeen breder te trekken dan onze kleine onderzoeksgroep. Dit wil niet zeggen dat de representativiteit van het onderzoek hiermee wordt versterkt, maar het stelt ons wel in staat een idee te geven van de ongekende variëteit aan mogelijke

toepassingen van de cameratelefoon. De stroom aan mobiele beelden van *YouTube* geeft een indicatie van de wijde verspreiding van het fenomeen shoot-n-share. Ook wordt duidelijk dat zelfs bij gelijke wijze van toepassing van de cameratelefoon de visuele uitkomsten uiteen kunnen lopen.

De mobiele beelden verkregen via *YouTube* zijn geselecteerd volgens drie thema's: dansjes, concerten en spanning. De keuze voor deze thema's komt voort uit de thema's die door onze eigen onderzoekspersonen worden geïntroduceerd. Per thema zijn vier tot vijf mobiele video's geselecteerd, verkort en gemonteerd tot één sequentie, waarin één thema centraal staat. In de selectie van dit beeldmateriaal zijn de esthetische en theoretische waarde ervan bepalend geweest.

Bij de selectie van de *YouTube*-beelden stuitten Bieke Versloot en ik op een belangrijk punt. De classificatie van de *YouTube*-beelden als zijnde mobiel (d.w.z. gemaakt met de cameratelefoon) is niet eenvoudig. Het is immers ook mogelijk om met de webcam of digitale camera bewegend beeld op te nemen. In enkele gevallen vermelden de makers dit gegeven, maar in de meeste gevallen is hiervan geen sprake. Wij hebben daarom in deze beoordeling van de beelden de belangrijkste kenmerken van mobiel beeld als uitgangspunt genomen; lage beeldkwaliteit (hoog pixelgehalte), onscherp beeld, overstuurd geluid, alledaagse en onverwachte locaties en gebeurtenissen. De noot die bij de gebruikte *YouTube*-beelden gemaakt moet worden is dat de daadwerkelijke mobiele aard van deze beeld in vrijwel alle gevallen aannemelijk gemaakt kan worden, maar niet kan worden bewezen. Qua filmstijl, onderwerp en toepassing passen de geselecteerde beelden binnen wat wij uit observatie hebben waargenomen en wat andere onderzoekers hebben geïdentificeerd als karakteristiek voor beeld dat gemaakt is met de cameratelefoon.

Filmuitrusting

Voor het vastleggen van onze observaties en interviews hebben wij gebruik gemaakt van een *handheld* semi-professionele *Canon* videocamera. Deze videocamera is licht waardoor we makkelijk en snel konden reageren en manoeuvreren tijdens het filmen. Bovendien lijkt de aanwezigheid van de camera dankzij zijn bescheiden formaat door de onderzoekspersonen wat sneller ‘vergeten’ te worden dan het geval zou zijn bij een grotere camera. Onze filmuitrusting bestond eveneens een lichtgewicht statief, die wij voor het grootste deel van de shots hebben gebruikt. Het werken met een statief levert rustige en strakke beelden op. Ook in interviewsituaties heeft het werken met statief voordelen; wanneer een goed kader gekozen is kunnen de onderzoekers/filmers zich meer richten op de interviewsituatie zelf in plaats van de cameravoering. Voor de geluidsvoering hebben wij ervoor gekozen om bij alle hoofdpersonen gebruik te maken van een zender. Het gebruik van een zender leverde ons belangrijke voordelen op, voornamelijk bij Thom en Osama. Zo waren wij in staat hun gesprekken op te vangen wanneer er afstand tussen ons en de onderzoekspersonen was. Daarnaast hebben wij verschillende wijde kaders gehanteerd, waardoor het werken met een geluidshengel onmogelijk is; de hengel zou dan binnen het kader vallen. Het belangrijkste voordeel is wellicht dat Thom en Osama zich dankzij de zenders zich minder bewust waren van onze aanwezigheid dan wanneer wij met een geluidshengel hadden gewerkt. Wij geloven dat wij door het gebruik van een zender vooral bij Thom en Osama natuurlijk gedrag zoveel mogelijk hebben gestimuleerd. Bij de overige hoofdpersonen bleek de zender voornamelijk de voorgenoemde praktische voordelen te bieden.

Algemene stijlkenmerken documentaire Shoot-n-Share

De belangrijkste en wellicht meest vernieuwende stijlkenmerk van de documentaire *Shoot-n-Share* is de combinatie van twee soorten beeld; digitaal videobeeld gemaakt met de cameratelefoon³¹ en filmbeeld gemaakt met een semi-professionele filmcamera op dv-tape. De filmstijl die wij voor deze documentaire hebben gehanteerd kan worden beschreven als sober en eenvoudig. In onze beelden vindt veel beweging plaats, maar de camera beweegt in geen enkel geval. Dit resulteert in langlopende en stilstaande shots, waarin de aandacht van de kijker wordt gericht op wat er in het beeld gebeurt, en niet wat er mét het beeld gebeurt. Naast het feit dat deze stijl ons op esthetisch vlak aanspreekt is de gekozen sobere filmstijl cruciaal voor het argument dat in de documentaire gepresenteerd wordt. De sobere filmbeelden waarin de kijker in alle rust de onderzoekspersonen kan observeren vormen een hard contrast met de gebruikte mobiele beelden waarin de kijker zich in de positie van de onderzoekspersoon bevindt en midden in de vastgelegde situatie terecht komt. Van observator wordt de kijker in de rol van betrokkene geplaatst. Dit benadrukt de unieke kwaliteiten van mobiel beeld; de ervaring van het nu en de mogelijkheid tot het deel uitmaken van virtuele groepen. De overgangen tussen de verschillende shots zijn hard, dit wil zeggen dat wij geen gebruik hebben gemaakt van *fades*.³² Deze harde overgangen hebben wij bewust in stand gehouden om het contrast te behouden. Ten behoeve van het kijkplezier hebben we de meest extreme ‘klappen’ in geluid wel verzacht.

Wij hebben ervoor gekozen enkel gebruik te maken van geluid en muziek die op de locatie aanwezig was. De muziek die in de documentaire nadrukkelijk voorkomt is van onderzoekspersoon Thom die zeer regelmatig muziek van zijn mobiele telefoon speelt,

³¹ In het geval van Meneer Been hebben wij geen mobiel beeldmateriaal van zijn hand verwerkt, maar beeldmateriaal dat hij met zijn (amateur-) filmcamera heeft gemaakt.

³² Fades zijn een montageoptie waarbij de laatste frames van beelden in elkaar overvloeien. Deze techniek maakt de overgangen tussen de verschillende shots zachter. Dit maakt met name de overgangen van onze filmbeelden naar het mobiele materiaal erg hard, zowel in beeld als in geluid.

en op eigen initiatief bij zijn zender houdt. Ook in de slotscène is hiervan sprake en om aan te kondigen dat de documentaire hier ten einde komt hebben wij de muziek uit de mobiele telefoon aan laten zwellen tot een volledig volume in een apart audiospoor. De introductie van muziek is een bekende filmtechniek om een film te openen en af te ronden.

Gezien het verkennende en observerende karakter van de documentaire hebben wij de optie voor een voice-over achterwege gelaten. De voice-over als alwetende verteller past niet bij onze intenties om de kijker zélf mede te laten observeren en zijn eigen mening te laten vormen zonder een geprefereerde lezing van de beelden op te dringen.

Hoewel wij hebben beoogd een open document te maken waarin de kijker zijn mening over het fenomeen shoot-n-share vormt, zijn we ons bewust van de onoverkomelijke beïnvloeding van de mening van de kijker door ons als filmmakers. Allereerst is het vastgelegde filmbeeld het resultaat van onze eigen ideeën en houding ten opzichte van de onderzoekspersonen en het gebruik van mobiele media; wij kunnen enkel vastleggen wat binnen ons eigen denkkader en gezichtsveld valt. Deze beperking wordt enigszins gecompenseerd doordat dit project als duoproject wordt uitgevoerd, waarbij zowel Bieke Versloot als ikzelf verantwoordelijk zijn voor vorm en inhoud. Bovendien geldt dit struikelblok evenzeer voor andere vormen van onderzoek. De belangrijkste beïnvloeding van de kijker gebeurt door middel van montage; de geselecteerde beelden en de volgorde waarin scènes en sequenties aan de kijker geïntroduceerd worden. In de volgende paragraaf en in de bespreking van de onderzoeksresultaten wordt daarom over montagekeuzes verder uitgewijd.

Montage: werkwijze en montagekeuzes

Onze primaire onderzoeksgegevens voortgekomen uit onze filmopnames beslaan twaalf uur. Het gemaakte beeldmateriaal bestaat uit interviews, observaties van onderzoekspersonen en algemene overzichts- en sfeerbeelden. Het grootste aandeel komt van onze filmtijd met Thom en Osama, met hen hebben we ook de meeste tijd doorgebracht. De rest van de tijd is ongeveer gelijk verdeeld over de overige onderzoekspersonen.

Van de twaalf uur tape hebben wij een korte documentaire van circa veertig minuten moeten vormen. Een groot deel van het vastgelegde beeld is niet bruikbaar; onscherp beeld, slechte kaders en niet bruikbare interviewstukken. De niet bruikbare interviewstukken bestaan vooral uit stukken gesprekken waar het onderwerp te ver naar de achtergrond verdwijnt of de informatie té persoonlijk is.³³ Het bruikbare beeld, of beeld waar wij over twijfelden hebben wij op de computer ingeladen³⁴ en gelijktijdig volledig uitgeschreven met tijdscode, een *spotlist*.³⁵ Deze *spotlist* geeft een goed overzicht van het materiaal dat in de montage tot onze beschikking staat; het materiaal waar wij de uiteindelijke documentaire van hebben samengesteld. Na het bespreken van deze *spotlist* en de heroverweging van de door ons opgestelde concepten en thema's hebben wij besloten om de verschillende verhaallijnen per onderzoekspersoon uit te werken, waardoor er in eerste instantie vier verschillende, afzonderlijke verhaallijnen ontstonden. In iedere verhaallijn staat één onderzoekspersoon en zijn of haar gebruik van de cameratelefoon, of in het geval van Meneer Been de videocamera, centraal. Onderzoekspersonen Thom en Osama vormen samen één verhaallijn. De afzonderlijke verhaallijnen zijn in een later stadium verwerkt tot één lopend verhaal, bestaande uit onze filmbeelden en mobiele filmpjes.

³³ Zo hebben we bij Annemarie een groot stuk interview over haar moederschap, bij Meneer Been filmde we een lang interview over zijn bergreizen en de ziekte van zijn vrouw.

³⁴ Technische term: overbrengen van het beeldmateriaal van de bron (dv-tape) naar het montageprogramma (Avid) op de PC.

³⁵ De spotlist is als bijlage op CD bijgevoegd.

Om twaalf uur aan onderzoeksmateriaal terug te brengen naar veertig minuten film hebben wij het materiaal zeer kritisch moeten beoordelen en evalueren. Welke inhoud communiceren de specifieke beelden en hoe kunnen onze bevindingen uit de literatuurstudie, verkenning van *YouTube* en observaties en interviews het sterkst gepresenteerd worden? Naast verschillen op het gebied van mediagebruik en attitudes hebben we ook onderlinge overeenkomsten en raakvlakken gevonden bij onze onderzoekspersonen. Deze overeenkomsten en verschillen vormen een belangrijke leidraad in de documentaire en vormen de belangrijkste criteria voor de selectie van de filmfragmenten.

Naast het bieden van inzicht in de wijze waarop de cameratelefoon in het alledaagse voor uiteenlopende doeleinden gebruikt wordt, hebben wij ook geprobeerd zeer persoonlijke portretten van de onderzoekspersonen te maken. Door sterk in te zoomen op enkele personen is het mogelijk aspecten te belichten die in eerdere, meer algemene studies, onvermeld of onderbelicht blijven. Ook kunnen theorieën en concepten voortgekomen uit eerdere studies genuanceerd en aangescherpt worden aan de hand van nauwkeurige bestudering van persoonlijk gebruik. Naast het mediagebruik van de onderzoekspersonen worden ook enkele persoonlijke aspecten belicht. De documentaire bevat daarom scènes en sequenties die direct gericht zijn op het thema, de cameratelefoon en nieuwe media, en daarnaast bestaan scènes en sequenties die beogen de kijker kennis te laten maken met de onderzoekspersonen en hun omgeving. Door middel van de mobiele beelden van de onderzoekspersonen wordt de kijker in hun directe kring getrokken, en kan hij deel uitmaken van de vastgelegde ervaring.

Establishing

Zowel de opening van de film als de introductie van de afzonderlijke onderzoekspersonen heeft een *establishing*; het eerste shot, of de eerste scène van een nieuwe onderzoekspersoon dient de kijker iets te vertellen over de persoon en zijn rol in de documentaire. De *establishing* van de documentaire zelf dient de kijker een

idee te geven van waar de documentaire over zal gaan en welke vorm deze zal krijgen. Op basis van de *establishing* vormt de kijker zijn verwachtingspatroon voor het verdere verloop van de documentaire. Dit wil niet zeggen dat dit verwachtingspatroon volledig ingelost moet worden. Het is ook mogelijk om juist het onverwachte in beeld te brengen.

Om de kijker direct te confronteren met mobiel beeldmateriaal hebben wij nog voor de titelsequentie de belangrijkste onderzoekspersonen Thom en Osama, en het mobiele beeld dat zij maken, aan de kijker geïntroduceerd. De daadwerkelijke titelsequentie bestaat vervolgens uit filmbeelden gemaakt door ons. Hierin is te zien hoe Osama, die de kijker herkent uit het voorafgaande mobiele filmpje, met zijn cameratelefoon een foto maakt van onze camera, en deze mobiele foto van de camera toont aan de camera. Vervolgens introduceren wij Hans met filmbeeld terwijl hij met zijn cameratelefoon een foto van ons en de filmcamera maakt, en ook deze toont hij aan de camera. Door in de titelsequentie en de aanloop naar de titelsequentie gebruik te maken van zowel mobiel beeldmateriaal als ons eigen filmbeeld bereiden wij de kijker voor op deze filmstijl. De keuze voor het tonen van het mobiel fotograferen van onze filmcamera door de onderzoekspersonen maakt de kijker nadrukkelijk bewust van onze aanwezigheid en onze mogelijke invloed. Of de kijker deze lezing direct overneemt is te betwijfelen, maar wel staat vast dat wij als filmmakers met deze overweging niet suggereren afwezig te zijn, maar juist onze aanwezigheid in overweging nemen. De aanwezigheid van de filmmakers komt op verschillende punten in de documentaire terug. De titelsequentie vervolgt in amateur videomateriaal van Meneer Been, welke vervolgens overloopt in de *establishing* van Meneer Been als onderzoekspersoon. Met de openings- en titelsequentie is de kijker het volgende duidelijk geworden: het betreft een documentaire het gebruik van de cameratelefoon en mobiel beeld, waarbij verschillende onderzoekspersonen aan bod zullen komen en we meer over ze te weten gaan komen. De kijker zal verwachten dat er verschillende typen beeld (door elkaar) zal worden gebruikt

en de filmmakers niet onzichtbaar zullen zijn. Ook de premisse van de film *'ik schiet, dus ik beleef. Ik deel dus, ik ben'* wordt in de titelsequentie aan de kijker gegeven. Dit geeft een (abstracte) indicatie van de zienswijze van de filmmakers.

Met de *establishing* van de onderzoekspersonen hebben wij geprobeerd de kijker een idee te geven welke rol zij zullen spelen in de documentaire en op welke wijze zij de cameratelefoon waarschijnlijk zullen gebruiken. Daarnaast wordt ook de persoonlijke kant van de onderzoekspersonen uitgebouwd en scheppen wij een eerste beeld van wie zij zijn, en wat ze doen. In het geval van Thom en Osama openen we met het mobiele filmpje en een korte verschijning in de titelsequentie, zoals ik eerder heb beschreven. Bij de volgende sequentie waarin we Thom en Osama zien hebben wij hen net voorzien van zendertjes. Op speelse manier testen zij de zendertjes, zo houdt Thom zijn telefoon met muziek ervoor, en fluistert Osama een geheime boodschap. In dit shot wordt een kijkje achter de schermen geboden; de kijker ziet wat zich afspeelt voordat het daadwerkelijke filmen van start gaat. In het volgende shot zien wij ze op weg naar hun beoogde locatie om te gaan filmen. De *establishing* van Thom en Osama is bedoeld om aan te geven dat wij met dit duo op pad gaan om met de mobiel te gaan filmen en fotograferen. De praktijk van het mobiel filmen en fotograferen staat bij de verhaallijn van Thom en Osama centraal. Daarnaast geven zij een bijzondere vriendschap van twee vijftienjarigen weer, een belangrijke persoonlijke inslag van hun verhaallijn.

De introductie van onderzoekspersoon Meneer Been vindt plaats in de uitloper van de titelsequentie, met een stukje van zijn drieuur durende film over de bouw van zijn flat. Het fragment start met een camera die per ongeluk aan staat terwijl hij over een pad en door het gras loopt. Dan richt hij zijn camera op een bouwproject, zoomt in en vertelt over zijn etage in aanbouw. Door dit fragment wordt duidelijk dat het hier een amateur-filmer betreft. Na het amateurbeeld van Meneer Been snijden we naar ons film-

beeld waarin Meneer Been bij zijn raam staat dat we zojuist in zijn film hebben gezien. Hij loopt weg van het raam, steekt een kaarsje aan bij zijn overleden vrouw en beweegt zich uit beeld. De volgende shots tonen Meneer Been bij zijn dressoir waar bij een band met oude films uit haalt, wat verward is hij op zoek naar de projector voor de super-8films. We horen hem zeggen dat hij wat bezig is met oude films. Over de *establishing* van Meneer Been kan gezegd worden dat hij de kijker herinnert aan oudere media. Zeker door hem vrij direct na Thom en Osama te plaatsen lijkt er een generatieconflict geïmpliceerd te worden. Zijn verwarring over de plaatsing van zijn projector versterkt dit gevoel.

Na Thom en Osama wordt ook Hans geïntroduceerd door zijn eigen mobiele beeldmateriaal. Hoewel dit voor de kijker niet persé duidelijk is, is het toch een waardevolle overgangstactiek tussen de onderzoekspersonen. Waar wij alle andere onderzoekspersonen in mobiel materiaal of onze filmbeelden contact zien maken met anderen blijft Hans geïsoleerd. Dit verwijst naar de wijze waarop hij zijn cameratelefoon gebruikt: voor Hans geldt een vrijwel uitsluitend persoonlijke toepassing van de cameratelefoon. De *establishing* van Hans toont hem aan het werk achter de schermen bij filmtheater Cinerama. Ook zien we hem mobiele filmpjes en foto's maken van de projectoren. Vervolgens verklaart Hans in een interviewsituatie hoeveel mobiel beeld hij gemaakt heeft en hoe hij deze archiveert. Deze interviewsituatie, bij Hans thuis aan tafel, is de belangrijkste locatie in de verhaallijn van Hans en is een eerste indicatie voor de functie die Hans vervult in de documentaire. Met zijn heldere verwoordingen over zijn gebruik van de cameratelefoon en zijn gevoelens is hij een belangrijke narratieve laag voor de film waaraan de kijker context kan verlenen voor de verhaallijnen waarin minder uitleg wordt gegeven.

Annemarie Mook stellen wij voor aan de kijker in een sequentie waarin zij zich samen met haar dochtertje met de bus naar huis begeeft. Omdat in de verhaallijn van Annemarie haar gebruik van de cameratelefoon en mobiel beeld in sociale context centraal staat is het belangrijk haar in een sociale context te introduceren. Haar

dochtertje is tevens de belangrijkste factor in het mobiele filmpje dat belangrijk is voor het verhaal van Annemarie. De kijker leert haar in de *establishing* kennen als zorgzame jonge moeder. In het geval van Annemarie en Hannah hebben we niet geopend met mobiel beeldmateriaal van hen, omdat dit de overgang met het vorige beeld niet ten goede kwam. Wij hebben ervoor gekozen om deze sequentie af te sluiten met een blok *YouTube*-beelden, waarin het 'dansje' centraal staat. Dit blok wordt afgesloten met een mobiel filmpje van Annemarie en Hannah en volgt de start voor de volgende sequentie van Annemarie en Hannah.

Vanaf dit punt heeft de kijker zowel kennis kunnen maken met alle onderzoekspersonen, als de vorm van de documentaire.

Conclusie

Uit dit hoofdstuk waarin een beschrijving wordt gegeven van de werkwijze bij de totstandkoming van deze thesis kan worden opgemaakt hoe de documentaire film overeenkomsten vertoont met de

fictioneel: in de documentaire worden verhaallijnen gemaakt en krijgen onderzoekspersonen rollen toegeedeeld om (een onderdeel van) het thema te verduidelijken. De geselecteerde filmstukken moeten bovendien passen in het argument dat de onderzoeker-filmmaker over het onderwerp en de feitelijke wereld wil maken.

Als onderzoekers zijn wij zo integer en 'eerlijk' mogelijk te werk gegaan om een reële weerspiegeling te geven van observaties uit het veld. Aanwijzingen van eerdere wetenschappelijke studies vormen daarbij handvatten voor deze observaties. Wij onthouden ons van iedere claim *de* werkelijkheid weer te geven en wij bieden de kijker geen verklaring voor het fenomeen shoot-n-share, maar een open document op basis waarvan de kijker wordt aangemoedigd zelf te reflecteren op deze beelden.

In het volgende hoofdstuk worden de onderzoeksresultaten van deze studie gepresenteerd in de documentaire *Shoot-n-Share*. Daarnaast wordt schriftelijk over de meest belangrijke onderzoeksresultaten uitgewijd.

5. Onderzoeksresultaten

Deze masterthesis heeft als onderwerp het alledaags gebruik van de cameratelefoon. De centrale vraagstelling van de thesis *-Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context eruit? Welke motivaties liggen ten grondslag aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context? En welke waarde kennen gebruikers toe aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?-* is aan de hand van verschillende onderzoeksmethoden onderzocht en gepresenteerd in de documentaire *Shoot-n-Share*. In dit korte hoofdstuk wordt naast een kopie van *Shoot-n-Share* inhoudelijke schriftelijke verdieping geboden ter onderbouwing en interpretatie van de documentaire.

De documentaire *Shoot-n-Share*

Algemene aspecten: Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon eruit?

In de documentaire *Shoot-n-Share* is letterlijk te zien hoe de cameratelefoon gebruikt wordt. Het is mogelijk aan de hand van deze studie algemene aspecten over het gebruik van de cameratelefoon te belichten.

Het alledaags gebruik van de cameratelefoon lijkt vooral gekenmerkt te worden door de variëteit van dit gebruik; locaties, motivaties en waarde. Het alledaagse karakter van het gebruik van de cameratelefoon waarover onderzoekers Okabe e.a. (2003, 2004, 2005) en Van House e.a. (2005) hebben gepubliceerd is eveneens zichtbaar in *Shoot-n-Share*. Niet alleen worden door de onderzoekspersonen alledaagse locaties en alledaagse taferelen vastgelegd. Voor Hans en Thom en Osama is het gebruik van de cameratelefoon een alledaagse praktijk.

De daad van het mobiel filmen en fotograferen: spontane actie versus geplande activiteit

Een duidelijk onderscheid lijkt gemaakt te kunnen worden tussen het gebruik van de cameratelefoon als spontane actie en het gebruik van de cameratelefoon als geplande activiteit. Het verschil tussen mobiel filmen en fotograferen als spontane actie of geplande activiteit is door onderzoekers als Van House e.a. en Ito & Okabe slechts licht aangestipt. Zij spreken zowel over het vastleggen van onverwachte alledaagse ogenblikken als een gebruik van de cameratelefoon voor zelfexpressie en zelfrepresentatie. Aan de hand van deze studie lijkt geconcludeerd te kunnen worden dat dit verschil meer substantieel is.

Onderzoekspersoon Hans de Ruiter is een sterk voorbeeld van het gebruik van de cameratelefoon voor de archivering van alledaagse en mondaine ogenblikken, zoals beschreven door onderzoekers Ito en Okabe. (Ito & Okabe, 2003) De mobiele beeldcollectie van Hans bestaat uit alledaagse snapshots zoals de schappen van de Chinese supermarkt, schaduwen, luchtspiegelingen, zijn eigen reflectie in het medicijnkastje, de snoet van een kat. Hans legt

nieuwswaardige of fotowaardige alledaagse momenten vast waar hij mee in aanraking komt. Hij gaat echter niet met zijn cameratelefoon op pad om mooie plaatjes te maken: voor Hans is het mobiel fotograferen en filmen geen primaire activiteit, maar een spontane actie tijdens andere hoofdactiviteiten. Een voorbeeld hiervan is het vastleggen van een filmrol tijdens zijn werk als operateur.

Het duo Thom en Osama gebruikt op geheel eigen wijze cameratelefoon om het alledaagse vast te leggen. De onderwerpen die Thom en Osama vastleggen zijn evenzeer alledaags en mondain, maar worden *bewust* door het duo opgezocht om vast te leggen. Na school, op een vrije dag of middag spreken de jongens af om een bepaalde locatie op te zoeken en deze vast te leggen. De te schieten locatie ligt in enkele gevallen vast, zoals de bejaardenflat, maar kan zich ook onverwacht aandienen terwijl zij door de publieke ruimte bewegen, zoals de ondergrondse parkeergarage. Het idee van het spontaan vastleggen van alledaagse ogenblikken met de cameratelefoon dat door onderzoekers zoals Van House e.a. en Ito en Okabe wordt beschreven lijkt voor Thom en Osama in mindere mate op te gaan. Het proces van mobiel filmen en fotograferen start voor hen in het overgrote deel van de gevallen met het bepalen van een geschikte locatie of interessante gebeurtenis. De vastgelegde, vaak publieke, locaties worden opgezocht met als doel deze vast te leggen; er is sprake van een bewust gekozen activiteit, waarbij het uiteindelijke beeld wél wordt bepaald door toeval- door waar hun nieuwsgierigheid hen leidt. Evenals Hans leggen zij locaties vast waarin zij dagelijks verkeren, zoals school en thuis, maar nog vaker leggen zij alledaagse plaatsen en situaties vast die voor hen *niet* alledaags zijn, zoals het parkeerdek en de bejaardenflat. Het gebruik van de cameratelefoon door Thom en Osama lijkt daarom beter getypeerd te kunnen worden als een geplande activiteit, in plaats van een secundaire en spontane actie, waar bij Hans sprake van lijkt te zijn en waar onderzoekers voornamelijk over rapporteren.

De choreografie van het mobiel beeldmaken

Wanneer we kijken naar de wijze waarop Thom en Osama zich voortbewegen in een ruimte die zij met de mobiel vastleggen of plannen vast te gaan leggen vallen enkele punten op. Zo wordt eerst de ruimte ingeschat –waar zijn we?– en op waarde geschat –is dit interessant of niet? Vervolgens wordt vaak voor de start van het mobiel filmen of fotograferen het vertrekpunt bepaald. Tijdens het filmen en fotograferen wordt de ruimte gedetailleerd en meer uitgebreid verkend. In de meeste gevallen verplaatsen Thom en Osama zich door de ruimte en stoppen op interessante of fotogenieke plekken. Het is ongebruikelijk dat zij slechts vanaf één punt filmen; de *beweging* door de ruimte tijdens het mobiel beeldmaken is voor Thom en Osama een terugkerend gegeven.

De positionering van de cameratelefoon gedurende de daad van het mobiel fotograferen en filmen is een belangrijk punt. De cameratelefoon wordt voor de ogen gehouden en volgt vrijwel alle bewegingen van het bovenlichaam en het hoofd. Wanneer Thom en Osama in de tentoonstelling in het Nederlands Architectuur Instituut een tekst aan de muur filmen maakt de cameratelefoon korte bewegingen van links naar rechts; een beweging die het hoofd of de ogen maken tijdens het lezen. Thom en Osama richten hun ogen tijdens het filmen afwisselend op het scherm van de cameratelefoon en de omgeving. De cameratelefoon lijkt hierdoor te functioneren als derde oog én als filter tussen de gebruiker en de werkelijkheid. De ervaring van de feitelijke wereld vindt namelijk deels plaats via het scherm van de cameratelefoon. Een meer gedetailleerde bestudering van de positionering van de cameratelefoon tijdens het mobiel beeldmaken is echter gewenst om deze stelling kracht bij te zetten.

Motivaties voor het alledaags gebruik van de cameratelefoon

In onze studie zijn wij bij onze onderzoekspersonen op verschillende motivaties voor het gebruik van de cameratelefoon gestuit. Enkele motivaties voor het gebruik van de cameratelefoon die

wij hebben waargenomen komen voort uit eerdere onderzoeken naar het medium; zoals het vastleggen van sociale gebeurtenissen ter versteviging van de groepsidentiteit en de herbeleving van waardevolle momenten, het archiveren van het alledaagse voor persoonlijke reflectie, zelfexpressie en zelfrepresentatie. Daarnaast vinden wij aanwijzingen voor het gebruik van de cameratelefoon als verkenning van het onbekende (de publieke ruimte) en de toe-eigening van deze ruimte. De camera fungeert daarbij als instrument voor zingeving op een locatie die anderszins geen specifieke waarde heeft.

Vastleggen van waardevolle momenten en herbeleving ervan

In haar drukke bestaan geniet Annemarie Mook van de speciale momenten die zij met haar dochttertje en vrienden doorbrengt. De cameratelefoon gebruikt zij om deze momenten spontaan vast te leggen. Wanneer we kijken naar het mobiele filmpje van Annemarie en haar dochttertje Hannah is het duidelijk dat zij zich beiden bewust zijn van het feit dat het moment wordt vastgelegd; zij positioneren zich direct voor de camera om samen een liedje te zingen en een dansje te doen. Het tafereel kan gezien worden als een bevestiging van de relatie tussen Annemarie en Hannah:

‘Wil jij samen met mama een liedje zingen?

Met mama en Hannah?

- Wij gaan samen!

Ja, wij samen.

Hannah, jij bent alles voor mij.

Je bent altijd vrolijk, maakt iedereen blij.

En wie is de allerliefste mama van de wereld?

- Ikke!!

En wie is de belangrijkste in mijn wereld?

- Ikke!!’

De ervaring van het ritueel, het dansje en het liedje, wordt versterkt doordat het wordt vastgelegd. Zoals omschreven door Van

House e.a. markeert de daad van het vastleggen het ritueel van Annemarie en Hannah als waardevol. Naast het aanduiden van momenten als zijnde waardevol door de daad van het mobiel filmen, biedt het gemaakte mobiele beeld Annemarie de mogelijkheid dit waardevolle moment opnieuw te beleven en met haar omgeving te delen. Bovendien geeft het mobiele materiaal haar de kans om zichzelf in de omgang met haar dochtertje te zien; om zichzelf van een afstand waar te nemen. Het gebruik van de cameratelefoon en mobiel beeld als reflectie op het alledaagse en op zelf wordt in de volgende paragraaf uitgewerkt. De persoonlijke context van het gebruik van de cameratelefoon zal het vervolg overwegend centraal staan.

Archiveren van het alledaagse voor persoonlijke reflectie

De mobiele beeldcollectie van Hans bestaat naast alledaagse scènes en experimenten met de cameratelefoon uit een grote hoeveelheid zelfportretten. In deze zelfportretten zien we Hans op verschillende publieke en privé-locaties en in verschillende gemoedstoestanden. Waar Van House en Ames (2006) in hun studie de onverwachte hoeveelheid mobiele zelfportretten verklaren als een laagdrempelige vorm van zelfrepresentatie lijkt dit voor zowel Hans als Annemarie niet geheel van toepassing. Het mobiele beeld wordt door zowel Hans als Annemarie onder andere gebruikt om zichzelf van een afstand te aanschouwen en beschouwen. Annemarie benoemt dit als volgt:

‘Ja, het is gewoon wel eens leuk om te zien, omdat wat ik je eerder al zei, je bent zo vaak bezig en maar van punt a naar punt b en dit moet gebeuren en dat moet gebeuren. En als je het dan een keertje van een afstandje ziet. Dat is gewoon leuk, want je ziet jezelf normaal nooit natuurlijk, hoe je beweegt, hoe je met je kleintje omgaat. Je doet het alleen maar je ziet het nooit, dus dat vind ik wel leuk om terug te zien.’

Het mobiele filmpje biedt Annemarie een mogelijkheid tot zelfreflectie, in dit geval reflectie op haar rol als moeder. Waar Annemarie ongeveer maandelijks de camerafunctie van de mobiele telefoon gebruikt is Hans een meer frequente, zelfs dagelijkse gebruiker van de cameratelefoon. In het geval van Hans kan het vastleggen van alledaagse scènes en zelfportretten bijna beschouwd worden als het bijhouden van een dagboek, waarin naast alle belevenissen ook gevoelens centraal staan. Hoewel hij dit niet dagelijks doet, kijkt Hans op regelmatige basis zijn beeld terug om terug te denken aan een bepaalde tijd of gebeurtenis en hoe hij zich destijds voelde.

Zelfexpressie

Voor onderzoekspersonen Hans en Thom en Osama geldt zelfexpressie als een belangrijke motivatie voor het gebruik van de cameratelefoon, zoals omschreven door onderzoekers Van House e.a. De cameratelefoon wordt door hen ingezet voor artistieke doeleinden. De matige beeldkwaliteit van de cameratelefoon biedt Hans ruimte voor beeldexperimenten. De snapshotstijl, vervormingen, verkleuringen en verpixeling van het beeld worden door Hans bewust nagestreefd om het rauwe karakter van de mobiele beelden te versterken.

Waar Hans juist voordelen ziet in de matige beeldkwaliteit van de cameratelefoon beschouwen Thom en Osama dit als een negatieve bijzaak. Zij hebben eenvoudigweg geen toegang tot andere camera's en zijn toegewezen op wat zij voor handen hebben; hun cameratelefoon. Het doel van Thom en Osama is het creëren van interessant en aantrekkelijk beeld, dat er het liefst zo ‘professioneel’ mogelijk uitziet. Vooral tijdens het mobiel fotograferen proberen zij mooie kaders te vinden. De cameratelefoon biedt hen de mogelijkheid om zich op een artistieke wijze te uiten en hun blik op de wereld te verbeelden. Een kans die hen zonder de camera telefoon waarschijnlijk onthouden zou zijn gebleven.

Zelfrepresentatie

De cameratelefoon stelt Thom en Osama niet alleen in staat hun wereld te verbeelden, *YouTube* biedt hen een podium om hun avonturen en persoonlijke omgeving met een potentieel miljoenenpubliek te delen. In hun mobiele filmpjes komen naast verschillende publieke ruimtes ook vrienden, de school, familie en thuis voorbij; door hun mobiele filmpjes op *YouTube* te plaatsen zijn zij in staat zichzelf te representeren. Thom en Osama bieden een kijkje in hun leven aan eenieder die nieuwsgierigheid naar hen is. Voor Thom en Osama is *YouTube* het favoriete podium voor hun mobiele filmpjes, Annemarie plaatst haar filmpjes voornamelijk op haar profiel van de netwerksite *Hyves*. Annemarie beschouwt de plaatsing van filmpjes op haar *Hyves*-profiel als het weergeven van verschillende stukjes van haar identiteit, evenals de afbeelding van één van haar zelfgemaakte schilderijen die zij als achtergrond voor haar profiel heeft ingesteld. Het mobiele filmpje van haar en dochtertje Hannah beschouwt ze als een belangrijk deel van haar identiteit die via *Hyves* aan anderen tentoon wordt gesteld. Het stelt haar tevens in staat dit stuk van haar leven te delen met anderen die haar niet in de moederrol meemaken. Zo toont zij het filmpje waarin ze danst met Hannah bijvoorbeeld aan klasgenoten en collega's. De distributie van persoonlijke mobiele filmpjes via internetsites als *Hyves* en *YouTube* stelt gebruikers in staat zichzelf te representeren, in plaats van door anderen of traditionele media gerepresenteerd te worden.

Verkenning van het onbekende; de cameratelefoon en de publieke ruimte

De publieke ruimte is een belangrijk toneel voor het gebruik van de cameratelefoon door Thom en Osama. Het merendeel van hun filmpjes betreft verkenningen van publieke locaties, voornamelijk binnen Rotterdam, zoals de Erasmusbrug, de Hefbrug, Rotterdam Airport, de Maastunnel en daarnaast ook minder bekende plekken zoals parkeergarages en straten.

De criteria voor het wel of niet filmen of fotograferen van een lo-

catie lijkt grotendeels willekeurig. De onbekendheid van een locatie lijkt Thom en Osama voldoende prikkels te bieden om deze met de cameratelefoon verkennen. Waar Hans voornamelijk plaatsen en situaties vastlegt die voor hem bekend of alledaags zijn, schiet Thom en Osama alledaagse locaties waar zij *niet* bekend zijn en bovenal 'niets te zoeken hebben', zoals een ondergrondse parkeergarage in de stad. Het is echter de mogelijkheid tot het mobiele filmen en fotograferen *an sich* die hun aanwezigheid op deze locaties interessant maakt en waarde geeft. De cameratelefoon lijkt voor Thom en Osama in een aantal gevallen te functioneren als instrument voor zingeving en rechtvaardiging van hun aanwezigheid op een voor hen onbekende en onbestemde (publieke) locatie. Dit wordt in *Shoot-n-Share* als volgt geïllustreerd wanneer Thom en Osama filmen op het dak van de parkeergarage Beurs/WTC:

- 'Kom we gaan zo naar Centraal Thom, durf je? Centraal? Hoezo?
- Voor foto's en filmpjes natuurlijk!

In *Shoot-n-Share* is te zien hoe Thom en Osama hun camera-telefoon gebruiken om onbekende (publieke) plaatsen te verkennen. De spanning die het vastleggen en mobiel verkennen van verschillende locaties met zich meebrengt lijkt een toegevoegde waarde voor de daad van het filmen en fotograferen.

Tijdens hun mobiele verkenningen van de openbare ruimte nemen zij voor een korte tijd deze ruimte in, en maken deze eigen. Het concept van *camping* (Okabe, Ito en Anderson, 2007) lijkt inzicht te bieden in de manier waarop Thom en Osama in de openbare ruimte hun cameratelefoon inzetten. Geheel vrijwillig, en vaak bewust kiezen zij een bepaalde locatie uit om langere tijd te vertoeven en planten er hun wortels. Er is sprake van specifieke interesse in de betreffende locatie, evenals een zekere mate van afsluiting voor deze locatie. Zo hebben Thom en Osama enerzijds oog en waardering voor hun omgeving tijdens het filmen, en sluiten zij zich op een ander moment juist weer af voor deze locatie wan-

neer zij het geschoten materiaal ter plekke terugkijken. Tijdens hun verkenningen van de stad zijn Thom en Osama niet slechts op doorgang, maar brengen op deze plaatsen daadwerkelijk tijd door en maken zich gedurende een korte tijd deze plek eigen. In de slotsequentie van *Shoot-n-Share* is te zien hoe Thom en Osama zich op de betonnen trap van het Nederlands Architectuur Instituut (NAI) neervlijen om zojuist gemaakt mobiel beeld te bekijken en uit te wisselen. Gedurende deze activiteit nemen zij een stuk van de publieke ruimte in gebruik voor persoonlijke doeleinden. Naast de camerafunctie die de mobiele telefoon biedt, lijkt ook de optie muziek afspelen belangrijk voor deze tijdelijke persoonlijke toe-eigening van de publieke ruimte.

Niet alleen wordt door Thom en Osama een deel van de publieke ruimte letterlijk toegeëigend; ook in figuurlijke zin stelt het gebruik van de cameratelefoon hen in staat zich een ruimte eigen te maken. Met hun mobiele filmpjes ter verkenning van verschillende locaties vangen zij hun eigen interpretatie en beleving van deze omgeving in beeld. Het mobiel vastleggen van hun stedelijke verkenningen maakt deze ervaring zichtbaar en dus werkelijk, voor zowel Thom en Osama zelf als voor afwezige derden. Een vergelijking kan wellicht worden getrokken met Meneer Been die de opbouw van zijn flat met de videocamera minutieus vastlegde en vervolgens stelt al aan zijn flat gewend te zijn geraakt voordat hij er woonde.

Het alledaags gebruik van de cameratelefoon; een combinatie van motivaties

Aan het gebruik van de cameratelefoon kan in vrijwel geen enkel geval één motivatie worden toegekend; er lijkt in de meeste gevallen sprake te zijn van een combinatie van motivaties voor het gebruik van de cameratelefoon. Met name in motivatie voor de daad van het mobiel fotograferen en filmen en de gebruikmaking van mobiel beeld voor doen zich verschillen. Zo maken Thom en Osama voornamelijk beeld als vorm van zelfexpressie en een manier om hun omgeving te verkennen en eigen te maken. De

gebruikmaking van het beeld, de plaatsing ervan op *YouTube*, lijkt vooral te dienen als zelfrepresentatie. Daarnaast is het lastig om de verschillende motivaties strikt van elkaar te scheiden, want waar spreken we van het gebruik van de cameratelefoon als manier om de omgeving te verkennen en eigen te maken, en waar is er sprake van zelfexpressie? Een uitdieping van deze thematiek is gewenst.

Persoonlijke waarde van het alledaags gebruik van de cameratelefoon

In *Shoot-n-Share* is te zien hoe verschillende personen op verschillende wijze hun cameratelefoon gebruiken. Onlosmakelijk is daaraan verbonden dat deze verschillende personen ook verschillende waarden toekennen aan dit gebruik. Het is belangrijk hier te benadrukken dat ondanks de vaak alledaagse en vluchtige aard van het gebruik van de cameratelefoon alle onderzoekspersonen in verschillende mate positieve waarde aan het gebruik van de cameratelefoon toekennen. Waar bij Thom en Osama bijna kan worden gesproken van een onmisbaar medium, is ook bij Hans en Annemarie de kracht van de cameratelefoon zichtbaar.

Ook wanneer we kijken naar de waarde die het gebruik van de cameratelefoon heeft voor haar gebruikers, is het zinvol de daad van het mobiele filmen en fotograferen te onderscheiden van de gebruikmaking van mobiel beeldmateriaal. Zo lijkt Annemarie Mook meer waarde te hechten aan het uiteindelijke mobiele film_pje van haar en haar dochtertje dan het moment van filmen. Hoewel dit een betekenisvolle bevestiging van een bijzonder moment betekent, lijkt Annemarie de herbeleving van dit moment belangrijker te vinden dan het vastleggen van het moment zelf. Het feit dat Annemarie het filmpje toevoegt aan haar *Hypes*-profiel duidt op de waarde die ze aan het specifieke filmpje toekent als zijnde een instrument voor zelfrepresentatie. Annemarie geeft daarnaast aan dat niet al haar mobiele filmpjes eenzelfde emotionele waarde hebben voor haar. Zo geniet ze ook van de mobiele filmpjes van haar vriendengroep, zij voegt ook deze soms toe aan haar

Hyves, maar kijkt ze slechts zelden terug. Het mobiele filmpje van haar en dochtertje Hannah is haar zeer dierbaar, wat zij zich overigens pas lijkt te beseffen wanneer haar in *Shoot-n-Share* gevraagd wordt naar hoe vaak dat ze het filmpje bekeken heeft. Annemarie maakt daarnaast een interessant punt met betrekking tot het delen van mobiele filmpjes met anderen. Annemarie geeft aan *YouTube* te gebruiken als middel om een filmpje te distribueren onder vrienden. De gedachte om het beeld via MMS of Bluetooth te versturen komt geheel niet in haar op. De interpretatie van de cameratelefoon als visueel communicatiemedium zoals beschreven door het merendeel van de onderzoekers lijkt voor Annemarie dus niet te gelden; de interpretatie van de cameratelefoon als alomtegenwoordige digitale camera lijkt hier meer van toepassing. Voor Hans en Thom en Osama lijkt de waarde van het gebruik van de cameratelefoon zowel in de daad van het mobiel fotograferen en filmen te schuilen als in het gebruik van mobiel beeldmateriaal. Zo brengt de cameratelefoon voor deze gebruikers een nieuwe verhouding tot hun fysieke omgeving teweeg. Dat de cameratelefoon gebruikers in staat stelt de wereld ‘photographically’ te zien, zoals Van House e.a. (2005) stellen wordt door Hans in *Shoot-n-Share* als volgt bevestigd:

‘Ik ben oplettender geworden. Ik ben niet zozeer anders naar dingen gaan kijken denk ik, maar ik ben me wel bewuster geworden van de mooie momenten die soms ook de moeite van het fotograferen waard zijn, mooie momenten in het algemeen. Meer openstaan voor de dingen die om je heen gebeuren, gezichten die mensen trekken, zonneschijn die opeens doorbreekt, spiegelingen in het water. Hele kleine dingen waar je ineens oog voor hebt, waar je naar mijn idee vroeger veel minder oog voor zou hebben gehad. Dus in die zin heeft het wel een soort van de kijk op het leven, het klinkt zwaar, maar dat heeft het wel een beetje veranderd ja.’

Waar Hans meer oog krijgt voor de schoonheid van het alledaagse biedt de cameratelefoon Thom en Osama de mogelijkheid nieuw terrein te verkennen en vastleggen. Door de cameratelefoon komen zij op plaatsen waar zij voorheen geen doel zouden hebben. De publicatie van hun mobiele beeldmateriaal brengt hen in contact met anderen waar voorheen eveneens geen sprake van zou zijn geweest. Deze wijze van interactie met hun omgeving is een positieve stimulans voor twee jongens die door de samenleving voornamelijk zullen worden beschouwd als kansarm. Hoewel Thom en Osama ook met een traditionele camera uit de voeten zouden kunnen, is het de laagdrempelige aard van de cameratelefoon die een immense beeldenstroom van alledaagse ogenblikken teweeg heeft gebracht.

Aan de mogelijkheid alles en iedereen direct vast te kunnen leggen kennen Hans en Thom en Osama hoge waarde toe. Daarnaast is ook de gebruikmaking van het beeldmateriaal waardevol. Zo heeft Hans zijn totale beeldcollectie zorgvuldig in mappen op zijn computer gearhiveerd. Niet om te delen met anderen, maar wel om af en toe zelf opnieuw te bekijken, waarvoor hij emotionele en artistieke motieven heeft.

Thom en Osama onderwerpen hun mobiele beeld meestal eenmaal aan een kritische blik voordat zij het op *YouTube* plaatsen. Zij hechten veel waarde aan de reacties van andere *YouTube*-ers en het aantal *views*. De waarde die zij hechten aan de reacties via *YouTube* op hun materiaal is dubbelzinnig; enerzijds waarderen zij de ratings en positief commentaar, anderzijds laten zij zich niet weerhouden door negatieve opmerkingen. De primaire waarde van het gebruik van de cameratelefoon lijkt voor Thom en Osama te liggen in het beeldmaken zelf, het podium *YouTube* lijkt daarbij te werken als aanjager voor het maken van nieuw beeld en als erkenning en bevestiging van hun avonturen.

Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de meest opmerkelijke onderzoeksresultaten gepresenteerd. Er kan geconcludeerd worden dat er sprake is van

een brede variëteit aan locaties, motivaties en waarden die gelden voor het alledaags gebruik van de cameratelefoon. In grote lijnen volgen de onderzoeksresultaten die in deze studie worden aangegevend resultaten voortgekomen uit eerdere onderzoeken naar de cameratelefoon. Deze studie biedt echter ook nieuwe inzichten, zoals het onderscheid tussen de daad van het mobiel fotograferen en filmen als spontane actie versus een geplande activiteit, de rol van de cameratelefoon in de persoonlijke interactie met de publieke ruimte en de waarde van het gebruik van de cameratelefoon voor zelfreflectie en zelfrepresentatie.

In het volgende en tevens laatste hoofdstuk wordt de centrale vraagstelling van deze studie beantwoord en bied ik reflectie op de gehanteerde onderzoeksmethoden.

6. Conclusies en suggesties voor vervolgonderzoek

In deze audiovisuele masterthesis wordt het alledaags gebruik van de cameratelefoon verkend; de motivaties die aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context ten grondslag liggen en de waarde die door gebruikers aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context wordt toegekend. De studie bestaat uit een literatuurstudie, een beschouwing van mobiel beeldmateriaal en op film vastgelegde observaties van het gebruik van de cameratelefoon en interviews met gebruikers. De onderzoekresultaten zijn gepresenteerd in *Shoot-n-Share*, een documentaire film van veertig minuten en een wetenschappelijke onderbouwing en verantwoording van deze documentaire. In dit laatste hoofdstuk van deze masterthesis dien ik de belangrijkste conclusies die uit het onderzoek voortkomen aan. De centrale vraagstelling -*Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context eruit? Welke motivaties liggen ten grondslag aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context? En welke waarde kennen gebruikers toe aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?*- wordt beantwoord. Daarnaast worden gebruikte theorieën geëvalueerd, evenals de gehanteerde onderzoeksmethode. In dit hoofdstuk geef ik eveneens enkele suggesties voor vervolgonderzoek.

Conclusies onderzoeksresultaten

Hoe ziet het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context eruit?

Het alledaagse gebruik van de cameratelefoon wordt gekenmerkt door een variëteit aan motivaties voor het gebruik en waarden die gebruikers aan het medium en de mobiele beeldproductie toekennen. Het idee van het alledaagse ligt ten grondslag aan het gebruik van de cameratelefoon; het alledaagse verwijst zowel naar de frequentie van het gebruik van het apparaat als de vastgelegde onderwerpen en de context waarbinnen de cameratelefoon wordt gebruikt. Een belangrijk onderscheid kan worden gemaakt tussen de daad van het mobiel fotograferen en filmen als spontane actie

tijdens andere hoofdactiviteiten en de daad van mobiel beeldmaken als primaire activiteit. Het hanteren van dit onderscheid is waardevol omdat het de intentie van de gebruiker beschouwt; is de daad van het mobiel fotograferen spontaan en toevallig of juist bewust en gepland? Hoewel eerdere onderzoeken naar het gebruik van de cameratelefoon dit punt aanstippen lijkt het onderscheid meer substantieel dan vermeld in deze onderzoeken.

Aan de hand van de vijftienjarige jongens Thom en Osama is in de documentaire *Shoot-n-Share* letterlijk te zien hoe het alledaags gebruik van de cameratelefoon eruit ziet. Deze observaties van het alledaags gebruik van de cameratelefoon bieden zicht op verschillende aspecten van de daad van het mobiel fotograferen en filmen; zowel de interactie tussen beide jongens gedurende het mobiel beeldmaken als de 'choreografie' van het mobiel beeldmaken worden getoond. Een terugkerend thema is daarbij de beweging van de gebruikers door de ruimte die wordt vastgelegd. De cameratelefoon volgt daarbij de bewegingen van het bovenlichaam en hoofd van de gebruikers. Ook de positionering van de cameratelefoon is een interessant punt: het apparaat wordt direct voor de ogen gehouden en de ogen zijn afwisselend gericht op het scherm en de omgeving. Niet alleen functioneert de cameratelefoon als derde oog, ook lijkt het apparaat een filter tussen de gebruiker en de feitelijke wereld te zijn wanneer de ervaring van de werkelijkheid plaatsvindt via het scherm van de cameratelefoon.

Welke motivaties liggen ten grondslag aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?

In deze studie worden de volgende motivaties voor het gebruik van het apparaat in persoonlijke en sociale context gepresenteerd; het vastleggen van waardevolle momenten en de herbeleving ervan, het archiveren van het alledaagse voor persoonlijke reflectie, zelfexpressie en zelfpresentatie. Deze motivaties komen overeen met resultaten van eerdere onderzoeken naar de cameratelefoon. (Koskinen e.a., 2002; Okabe & Ito, 2003; Okabe, 2004, 2005, 2006; Kindberg e.a., 2005a, 2005b; Van House e.a., 2005; Van House &

Ames, 2006) Eveneens wordt in deze masterthesis een eerste aanzet gegeven voor de identificatie van een nieuwe motivatie voor het gebruik van de cameratelefoon waarin de persoonlijke relatie tot de openbare ruimte in overweging wordt genomen: de cameratelefoon als instrument voor de verkenning van het onbekende (publieke ruimtes). De mogelijkheid tot mobiel fotograferen en filmen *an sich* kan voor de gebruiker van de cameratelefoon voldoende validatie bieden voor zijn aanwezigheid op deze locatie. Tijdens de daad van het mobiele fotograferen en filmen wordt (een deel van) de publieke locatie toegeëigend voor persoonlijk gebruik: *camping*. Niet alleen op letterlijke wijze wordt de locatie eigen gemaakt. Door de publieke, onbekende ruimte met de cameratelefoon te schieten creëren personen een eigen interpretatie van deze ruimte, en maken deze op figuurlijke wijze eigen. Het is hierbij belangrijk te benadrukken dat voor het gebruik van de cameratelefoon in de meeste situaties een combinatie van motieven van kracht zijn. Met name de daad van het mobiel fotograferen en filmen kent vaak een ander motief dan de uiteindelijke gebruikmaking van mobiel beeldmateriaal.

Welke waarde kennen gebruikers toe aan het alledaags gebruik van de cameratelefoon in persoonlijke en sociale context?

De cameratelefoon blijkt een waardevol instrument voor de versterking en distributie van persoonlijke en groepsidentiteit. Door mobiel beeldmateriaal opnieuw te bekijken kan het vastgelegde moment bovendien opnieuw worden beleefd en geeft het daarnaast de mogelijkheid tot zelfreflectie en reflectie op de omgeving en het alledaagse. Nieuwe kanalen als *Hyves* en *You Tube* bieden gebruikers van de cameratelefoon een kans om zich te representeren aan een potentieel miljoenenpubliek, in plaats van gerepresenteerd te worden door anderen.

Naast de waarde die door gebruikers wordt toegekend aan het mobiele beeldmateriaal op zich, is ook de daad van het mobiel filmen en fotograferen belangrijk. Hoewel dit zeker niet voor alle gebruikers geldt, brengt de cameratelefoon voor sommigen een

nieuw visueel bewustzijn teweeg; het medium stelt gebruikers in staat de wereld op fotografische wijze waar te nemen en maakt hen meer attent op mooie momenten die het fotograferen en filmen waard zijn. Dankzij de laagdrempelige aard van de cameratelefoon kan een democratisering van de beeldproductie geconstateerd worden. De mogelijkheid tot beeldmaken is nu voor een nóg bredere groep dan voorheen beschikbaar. Van de interpretatie van de cameratelefoon als visueel communicatiemedium, welke door het merendeel van de onderzoekers vooral als uitgangspunt wordt genomen, is in deze studie nauwelijks sprake en dient genuanceerd te worden; de cameratelefoon als alomtegenwoordige digitale camera lijkt in meerdere mate van toepassing.

Waarde masterthesis en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

De conclusies die in deze studie gepresenteerd worden bevestigen in grote lijnen de onderzoeksresultaten die in eerdere onderzoeken zijn gepubliceerd. De vorm van deze studie heeft een meer gedetailleerde bestudering van een kleine onderzoeksgroep mogelijk gemaakt, maar gezien deze kleine onderzoeksgroep is het niet mogelijk de onderzoeksresultaten naar een brede groep consumenten te extrapoleren. Bovendien zijn de onderzoekspersonen geselecteerd op basis van hun specifieke gebruik van de cameratelefoon.

De waarde van deze studie moet dus worden gezocht in de verdiepende en aanvullende inzichten die worden geboden, welke uitgangs- of aandachtspunt kunnen vormen voor volgende onderzoeken. Zo is de in deze studie gehanteerde opdeling van de algemene noemer 'het gebruik van de cameratelefoon' in twee elementen -de daad van het mobiel fotograferen en filmen en de gebruikmaking van mobiel beeldmateriaal, het delen van mobiel beeldmateriaal met anderen of het opnieuw bekijken van mobiel beeldmateriaal- een mogelijke overweging voor volgende studies. Deze opdeling maakt het immers mogelijk het gebruik van de cameratelefoon meer nauwkeurig te bestuderen en benoemen. In eerdere

onderzoeken wordt verder vooral het gebruik van de cameratelefoon besproken dat is gebaseerd op het spontaan vastleggen van alledaagse onderwerpen. Naast een spontane wijze van vastleggen komt in deze studie ook een andere wijze van vastleggen aan de orde: het gebruik van de cameratelefoon als geplande en primaire activiteit. De identificatie van dit concept geeft gecombineerd met inzichten uit eerdere studies een meer volledige blik op het alledaags gebruik van de cameratelefoon.

In deze thesis wordt eveneens een eerste verkenning gepresenteerd van het gebruik van de cameratelefoon in de openbare ruimte – als geplande en spontane activiteit. De cameratelefoon als alomtegenwoordig, alledaags en laagdrempelig medium maakt gebruikers meer bewust van hun omgeving en de bijzondere of interessante facetten ervan. Het vastleggen van deze omgeving maakt de ervaring tastbaar en meer werkelijk. De cameratelefoon kan dienen als instrument om op actieve wijze bekend en vertrouwd te raken met momenten of plaatsen waar de gebruiker niet bekend of vertrouwd is. Dit idee is een belangrijke aanvulling op eerdere studies naar het gebruik van de cameratelefoon. Want waar verschillende onderzoeken zijn verschenen naar de invloed van de *mobiele telefoon* op de persoonlijke relatie tot de openbare ruimte, blijft onderzoek naar de beïnvloeding van de persoonlijke relatie tot de openbare ruimte door de *cameratelefoon* achterwege. Deze marge van het bredere onderzoeksveld van de cameratelefoon zou ik willen aanduiden als een belangrijk gebied voor vervolgonderzoek.

In het grootste deel van de studies naar de cameratelefoon staat de rol van de cameratelefoon in de interpersoonlijke communicatie centraal. Het lijkt echter ook waardevol de persoonlijke context van het gebruik van de cameratelefoon verder uit te diepen. Ten slotte zou ik willen aanmerken dat het gebruik van de cameratelefoon onder Nederlandse gebruikers niet of nauwelijks is onderzocht. Er zijn duidelijke aanwijzingen voor culturele verschillen in het gebruik van mobiele media. De literatuur die reeds voor handen is, is voornamelijk afkomstig uit Japan, Amerika en Scandinavië en is in beperkte zin toepasbaar op de Nederlandse situatie.

Reflectie op de gebruikte onderzoeksmethoden

Het gebruik van documentaire film als onderzoeksmethode is niet nieuw, maar wel onderbelicht en bekritiseerd gebleken. In de wetenschappelijke cultuur waar het gesproken en geschreven woord heersen wordt de documentaire film veelal en voornamelijk gezien als een constructie van de werkelijkheid. De wetenschappelijke analyse van fotografisch en filmbeeld betekent een sociale en culturele interpretatie van een constructie van de werkelijkheid. (Chaplin, 1994) Meer nog dan bij andere onderzoeksmethoden rijst de vraag welke invloed de onderzoeker-fotograaf/filmer heeft gehad op het onderzoeksveld en de onderzoekspersonen. (Nichols, 2001) Toch is visuele representatie in de sociale wetenschap een waardevolle onderzoeksstrategie wanneer de onderzoeker zich bewust blijft van de verschillende momenten waarop culturele waarden worden toegekend aan gebeurtenissen in de feitelijke wereld. (Chaplin, 1994) Ook de positie van de onderzoeker zelf dient daarbij in overweging te worden genomen.

Shoot-n-Share biedt als reflexieve documentaire nieuwe informatie met betrekking tot het centrale onderwerp, het alledaags gebruik van de cameratelefoon, en presenteert daarnaast met een grote hoeveelheid mobiel beeldmateriaal van de onderzoekspersonen een nieuwe manier van kennisoverdracht. De kijker wordt niet alleen geconfronteerd met de onderzoekers' blik op de wereld, ook de zienswijze van de onderzoekspersonen is zichtbaar: er is sprake van kijken naar kijken –het beschouwen van een nieuwe manier van waarnemen met de cameratelefoon. De kijker wordt verschillende perspectieven geboden, welke gecombineerd met interviews een zo volledig mogelijke context op het fenomeen trachten te bieden. Ook wordt in *Shoot-n-Share* de invloed van de filmcamera en de onderzoekers op de onderzoekspersonen geïllustreerd.

In deze audiovisuele masterthesis waar geschreven woord en visuele representatie elkaar treffen, complementeren beide elementen elkaar, mijns inziens, succesvol. De schriftelijke wetenschappelijke uiteenzetting en onderbouwing van de documentaire *Shoot-n-Share* biedt een bespreking van theorieën over het centrale onderwerp en een gedetailleerde verslaggeving van de totstandkoming van de documentaire. Het schriftelijke document verleent met algemene constatering over het alledaags gebruik van de

cameratelefoon wetenschappelijke context aan het audiovisuele document en biedt daarmee handvatten om deze te interpreteren. De documentaire *Shoot-n-Share* trekt algemene, onpersoonlijke theorieën over het alledaags gebruik van de cameratelefoon naar een persoonlijk niveau: persoonlijke ervaringen, gedachtes en waarden. Daarbij is er oog voor details die in schriftelijke documenten naar de voetnoten verdwijnen of helemaal niet vermeld (kunnen) worden, zoals de ‘choreografie’ van de daad van het mobiel fotograferen en subtiele blikken van de onderzoekspersonen. Het zijn deze details die in beeld krachtiger gevangen lijken te kunnen worden dan in geschreven woord. De documentaire wint op zijn beurt aan zeggingskracht dankzij de context die door de schriftelijke theoretische onderbouwing wordt geboden. Gezamenlijk lijken het geschreven woord en audiovisuele representatie een sterker resultaat te bieden dan wanneer zij afzonderlijk van elkaar gepresenteerd worden. Wanneer de onderzoeker de belangrijkste

methodologische valkuilen weet te vermijden, is de (audio-)visuele representatie een waardevolle aanwinst voor de sociale wetenschap. Iedere claim de werkelijkheid te representeren is ongegrond, maar het is wel mogelijk te stellen dat in deze thesis een representatie van de werkelijkheid wordt gegeven, waarbij het proces van de onderzoeker controleerbaar en transparant is.

Het gebruik van visuele representatie als (een onderdeel van de) onderzoeksmethode dwingt de onderzoeker op actieve wijze met zijn onderzoeksveld in aanraking te komen: het onderzoeksveld te voelen, proeven en ruiken. Het is waardevol voor studenten én onderzoekers om niet enkel vanachter hun bureau de wereld te bestuderen, maar deze op de huid te zitten. Ik zou deze gelegenheid willen gebruiken om te pleiten voor meer toepassing van én kennis over deze ondergewaardeerde onderzoeksmethode aan de Faculteit der Historische- en Kunstwetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Literatuur en bronnen

Bolter, J.D. & Grusin, R. 1999. *Remediation: Understanding New Media*. Cambridge: MIT Press

Chalfen, R. 1987. *Snapshot Versions of Life*. Bowling Green State University Popular Press: Bowling Green.

Chaplin, E. 1994. *Sociology and Visual Representation*. Routledge: Londen.

Davis, M., Van House, N. A., Burgener, C., Perkel, D., King, S., Towle, J., Ahern, S., Finn, M., Viswanathan, V., Rothenberg, 2005. MMM2: Mobile Media Metadata for Media Sharing, In: *Ext. Abstracts CHI 2005*. New York: ACM Press.

Gierstberg, F. (red.) 2005. *Raymond Depardon. Fotograaf en filmer*. Nederlands fotomuseum/Nederlands Filmmuseum/episode publishers: Rotterdam/Amsterdam.

Hendriks, A. 29 januari 1997. Ware leugens. *De Groene Amsterdammer*.

Ito, M. 2005. *Intimate visual co-presence*. Gepresenteerd op Werkgroep 'Pervasive Image Capture and Sharing: New Social Practices and Implications for Technology', Ubicomp'05, Tokyo. <http://ubicomp.org/ubicomp2005>.

Ito, M., Okabe, D. & Matsuda, M. (red.) 2005. *Personal, Portable, Pedestrian: Mobile Phones in Japanese Life*. Cambridge: MIT Press

Ito, M. & Okabe, D. 2005. Technosocial Situations: Emergent Structurings of Mobile Email Use. In: Ito, M., Okabe, D. & Matsuda, M. (red.) *Personal, Portable, Pedestrian: Mobile Phones in Japanese Life*. Cambridge: MIT Press, 257-273

Ito, M, Okabe, D. & Anderson, K. 2007 Portable Objects in Three Global Cities: The Personalization of Urban Places (voorlopige versie juni 2007). In: Ling, R. & Campbell, S. (red.) *The Mobile Communication Research Annual Volume 1: The Reconstruction of Space & Time through Mobile Communication Practices*. Transaction Books.

Kato et al. 2005. Uses and Possibilities of the Keitai Camera. In: Ito, M., Okabe, D. & Matsuda, M. (red.) *Personal, Portable, Pedestrian: Mobile Phones in Japanese Life*. Cambridge: MIT Press, 277-310

Katz, J.E. & Aakhus, M. 2002. *Perpetual Contact: Mobile Communication, Private Talk, Public Performance*. Cambridge: Cambridge University Press

Kindberg, T., Spasojevic, M., Fleck, R. & Sellen, A. 2004. *How and Why People Use Camera Phones*. Consumer Applications and Systems Laboratory. H&P Laboratories Bristol, HPL-2004-216, verschenen 26 november 2004.

- Kindberg, T., Spasojevic, M., Fleck, R. & Sellen, A. 2005a. The Ubiquitous Camera: An In-Depth Study of Camera Phone Use, In: *IEEE Pervasive Computing*, Apr-Jun, 42-50.
- Kindberg, T., Spasojevic, M., Fleck, R. & Sellen, A. 2005b. I saw this and thought of you: some social uses of camera phones. In: *Ext. CHI 2005*. New York: ACM Press.
- Kiser, B. 1999. Pix Pals. *Interactions*. November/december 1999. p 54-58.
- Kurvinen, E. 2003. Only when Miss Universe snatches me: Teasing in MMS messaging. In: *DPPI 2003*. Pittsburgh: ACM Press, 98-102.
- Koskinen, I., Kurvinen, E. & Lehtonen, T. 2002. *Mobile Image*. Finland: Edita.
- Koskinen, I. 2005. *Pervasive Image Capture and Sharing: Methodological Remarks*. Paper gepresenteerd op Ubicomp '05 The Seventh International Conference on Ubiquitous Computing. September 11-14, 2005, Tokyo, Japan.
- Ling, R. & Julsrud, T. 2005. Grounded genres in multimedia messaging. In: Nyíri, K. (red.) *A Sense of Place: The global and the local in mobile communication*. Vienna: Passagen Verlag, 329 - 338
- Lugon, O., Gierstberg, F. & Gevers, I. 2005. *Documentaire Nu! Hedendaagse strategieën in fotografie, film en beeldende kunst*. Rotterdam: NAI Uitgevers.
- Nichols, B. 1991. *Representing Reality*. Indiana University Press: Bloomington.
- Nichols, B. 2001. *Introduction to Documentary*. Indiana University Press: Bloomington.
- Okabe, D. & Ito, M. 2003. Camera Phones Changing the Definition of Picture-Worthy. *Japan Media Review*.
- Okabe D. 2004. *Emergent Social Practices, Situations and Relations through Everyday Camera Phone Use*. Paper gepresenteerd tijdens Mobile Communication and Social Change, the 2004 International Conference on Mobile Communication in Seoul, Korea, Oktober 18-19, 2004.
- Okabe, D. 2005. *Social Practice of Camera Phone in Japan*. Paper gepresenteerd op Werkgroep 'Pervasive Image Capture and Sharing', 7th International Conference on Ubiquitous Computing (Ubicomp '05).
- Okabe, D. 2006. *Always on visual sharing: A field report on intimates' image-sharing practice via mobile phones*. Paper gepresenteerd op 'Cultural Space and Public Sphere in Asia 2006', Seoul, Korea.

- Okabe, D., Ito, M., Chipchase, J. & Shimizu, A. 2006. *The Social Uses of Purikura: Photographing, Modding, Archiving, and Sharing*. Paper gepresenteerd op Werkgroep 'PICS 2006', 8 th International Conference on Ubiquitous Computing (Ubicomp '06).
- Scifo, B. 2005. The domestication of the camera phone and MMS communications. The experience of young Italians. In: Nyíri, K. (red.) *A Sense of Place*. Vienna: Passagen-Verlag, 363-373.
- Sontag, S. 1973. *On Photography*. Picador: New York.
- Taylor, A. & Harper, R. 2002. Age-old practices in the 'new world': a study of gift-giving between teenage mobile phone users. In: *Proc. CHI 2002*. New York: ACM Press
- Van House, N., Davis, M., Takhteyev, Y., Good, N., Wilhelm, A. & Finn, M. 2004. *From 'What?' to 'Why?': The Social Uses of Personal Photos*. Publicatie van University of California, Berkeley /School of Information Management and Systems (SIMS).
- Van House, N., Davis, M., Ames, M., Finn, M. & Viswanathan, V. 2005. The Uses of Personal Networked Digital Imaging: An Empirical Study of Cameraphone Photos and Sharing. In: *Ext. Abstracts CHI 2005*. New York: ACM Press, 1853-1856.
- Van House, N. A. & Ames, M. 2006. *The Social Life of Cameraphone Images*. Ingediend voor Ext. Abstracts CHI 2007.
- De Vries, I., 2005. Mobiele Telefonie: Dromen van Ideale Communicatie. Bewerkte vertaling van zijn tekst 'Mobile Telephony: Realising the Dream of Ideal Communication?' In: Hamill, L. & Lasen, A. (red.) *Mobile World: Past, Present and Future*. Londen: Springer Verlag.
- Villi, M. 2006. *Photo messages and the ritual view of communication*. Paper gepresenteerd op Mediatutkimuksen päivät (National Conference on Media Research), Helsinki, Finland, 3 februari 2006. Werkgroep 'Images and Communities –Methodological Issues and Empirical Analysis of Mediated Societies.'
- Villi, M. 2007. Mobile Visual Communication. Photo Messages and Camera Phone Photography. *Nordicom Review* 28 (1), 49-62.
- Voida, A. and Mynatt, E. D. 2005. Six themes of the communicative appropriation of photographic images. In: *CHI '05: Proceeding of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems*. Oregon: ACM Press, 171-189.
- Voida, A. & Mynatt E.D. 2008. *Will the Real Cameraphone Please Stand Up? Multiple Interpretations of the Cameraphone*. Ingediend voor Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI 2008).
- Vos, C. 2004. *Bewegend Verleden. Inleiding in de analyse van films en televisieprogramma's*. Boom: Amsterdam.

Bijlage 1 Script *Shoot-n-Share*

Opening

(Thom en Osama)

((**Mobiel filmpje**))

Het tweede deel van..

- We proberen het flatgebouw binnen te komen. Het is ons gelukt.

Kom maar mee.

- We kijken naar wat vooraf ging. Moet jij zo'n filmpje maken aan wat vooraf ging.

Deze gaat zeker op YouTube. Dit gaat echt op YouTube.com, dames en heren.

- Ben je aan het filmen?

Ja.

Lukt het echt? Weet je de uitgang? Weet je de uitgang?

Zoals jullie zien is dit het pleintje.

- mompel.....

Ik film toch ook!

Dadelijk zitten er mensen in.

- Moeten we naar boven toe..Naar de achtste. We gaan er niet in

Jawel! Kom!

- Film!

Titelsequentie

(Thom en Osama)

- Zo doe je dat! Zo doe je dat, een foto maken. Kijk maar op t scherm! Ga dan kijken!

Ga dan kijken..(!)

- En?!

(Been)

((**Amateurbeeld**))

En mijn zijraam zit er ook al in. Da's de galerij. En daar mn keuken. Eén verdieping.

Zo dat heb ik gedaan. Zo even het lichtje erbij.

Even kijken wat was deze? Ik had eh...ik ben nou ook nog een beetje bezig met oude films te doen.

Eh..waar heb ik die gezet? Oh hier!

--

Da's in de Pyreneeën. Da's hoog hoor! Ja..

Zit ik achter een schaapskudde aan. Ja, ja..Met hem had ik een hele goede binding. Ja, ja. En dan moet je gewoon wachten hè, je moet

wachten tot die beesten voorbij zijn. Ha, kijk daar heb je 'm. Da's ome Gerrit, da's de oudste. En dat is de auto, daar zitten we erachter, ja. En da's mn vrouw, da's mn vrouw. Kochten we pizza's op de grens van Spanje. Hier ging je naar Frankrijk en zo ging je naar Spanje...Ja.

(Hans)

((**Mobiel filmpje**))

--

Ehhhm...veel, veel. Met mijn oude telefoon heb ik in tweeënhalf jaar tijd ongeveer, misschien iets langer zou ik eens na moeten kijken, 9218 foto's geschoten. Met deze, en ik heb m sinds eind februari, heb ik er rond de 2100 gemaakt.

(Thom en Osama)

- Staat ie aan? Dit is Geheim Agent Osama met een belangrijke mededeling...

Hoor je het?

- Thom kom! Thom kóóóm!!

(Thom zingt mee met tekst)

Lauw liedje toch? Dat is voor hip en hop

- Dadelijk heb je een hippe stoot (!)

Maar het is hiphop. En het is in Parijs opgenomen hè!

- Wat?

Het is in Parijs opgenomen, die clip!

--

- Kom, kom!

Als 'ie maar open blijft.

Met een muziekje nog erbij.

Hee joh, kijk eens. Kijk dan.

- Thom kom..Thom da's verboden! Wil je gepakt worden? Kom!

Waar naartoe?

- We gaan naar -4. Kom!! Bewaking!

Wat doe je!

- We weten van niks. Kom mee anders krijgen we problemen. Gaan jullie mee in de lift?

(stem via intercom) Wat moet dat daar?

- Niks!

(stem via intercom) Jullie horen hier niet thuis!

- Nee, ik hoor in het bejaardentehuis thuis.

(Annemarie en Hannah)

- Kindermompel...

Wat zeg je ?

- vervolg mompel

Wat is daar?

- Dat ben jij.

Tsjonge!

--

- Allemaal verzamel ikke niet.

Echt wel!

- Niet! De mensen, de mensen.

Wie zijn de mensen dan?

- De mensen die dat gewoon in de bus laten, zo..

O ja, maar jij neemt het mee naar huis. Toch?

- Dat mag

Ja, maar daarom zeg ik dat jij een verzamelaar bent!

- Niiiet!

Wèèè!

- Jij bent een tand..

Wat ben ik? Een tand?

- Een tanders.

Een wat??

- Jij bent een tanders!

Oké, nananana. En wat ben jij dan?

- Ik ben gewoon een prinses!

Oooh, gewoon een prinses..

Blokje *YouTube* filmpjes

(Thom en Osama)

Je moet met dat rode hè! Dat heb ik gedaan, jij niet? Mijn is de beste...oeeh!

--

- Dit zijn Engelse boeken, internationaal..

Nee hoor.

Ik ga filmen man.

- Wat is dit? Durf je?

Ja! Wacht, ik kom van daar!

((**Mobiel filmpje**))

- Druk!

Waar zitten we nu Osama?

- We zitten bij de NAI ofzo, waar je genaaid kan worden op Museumpark 24, 3015 CB in Rotterdam.

- Geluid staat uit...Nee joh, grapje!

- Dit is dus...

Een boek over..Staat er niet eens op!

- Hier hier, 1827

Kom, laten we daar kijken.

- Thom, kan je gedachten lezen?

Hoe bedoel je?

- Zie je die tekst op mn kop? Zie je die tekst op mn kop?

Ja.

- Film dat eens! Je staat er nu voor in beeld he.

Kom.

- Da's een piano! Wat? Hè? Hoe maak je dat open?

(Annemarie en Hannah)

Hannah gaat t nog goed?

((**Mobiel filmpje**))

- Dat meisje moet niet, dat meisje moet niet vals zingen hè!

Wil jij samen met mama een liedje zingen? Met mama en Hannah?

- Wij gaan samen!

Ja wij samen.

Hannah, jij bent alles voor mij. Je bent altijd vrolijk, maakt iedereen blij.

En wie is de allerliefste mama van de wereld?

- Ikke!!

En wie is de belangrijkste in mijn wereld?

- Ikke!!

Met je billen.

Langzaam

--

Ik merk nou dat ik 'm toch wel heel vaak heb bekeken, want ik kan alles invullen van wat er gezegd wordt of wanneer welk geluid komt

zeg maar. Dat vind ik eigenlijk wel grappig. Dus dan heb ik het toch wel vaak gekeken. Vaker dan dat ik zelf dacht eigenlijk.

(Interviewstem)- Hoe vaak denk je?

Nou, als ik alles meekan.. Ik kon m echt helemaal invullen. Dan heb ik m zeker wel twintig keer gezien ofzo... en dat voor een filmpje! Vind ik wel vaak. En dan misschien nog vaker dat ik het aan mensen liet zien, dat ik toch ook weer naar sta te kijken. Nou ja, ik denk dat ik van de 187 views misschien dertig zelf ben ofzo! Ja..

Of ook heel vaak als ik op mn *Hyves* kom, dan klik ik m ook wel eens aan. Vaker dan op *YouTube*.

(Interviewstem)- Leuk om terug te zien?

Jaaa, ja, het is gewoon wel eens leuk om te zien, omdat wat ik je eerder al zei, je bent zo vaak bezig en maar van punt a naar punt b en dit moet gebeuren en dat moet gebeuren. En als je het dan een keertje van een afstandje ziet. Dat is gewoon..dat is gewoon leuk, want je ziet jezelf normaal ook nooit natuurlijk, hoe je beweegt, hoe je met je kleintje omgaat. Je doet het alleen maar je ziet het nooit, dus dat vind ik wel leuk om terug te zien.

(Thom en Osama)

Hé, mn moeder.

(moeder door de telefoon) – Kom je nog naar huis?

Ja, zometeen.

(moeder door de telefoon) – Wanneer is zometeen dan?

Weet ik niet.

(moeder door de telefoon) – Want je moet nog wel de honden uitlaten hè!

Jaaa. Hallo, ik ben toch bezig met filmen enzo, weet je wel.

- Gaat ze zeuren?

(moeder door de telefoon) – Je moet wel gewoon tegen me doen hoor..Gewoon praten hè!

Ik praat normaal!

- Wat is er? Hij is boos!

Jee man..

Hoor je het? Goed hè!

--

Hoor je dat?

-Wat?

Iedereen toetert. Kijk eens hoe groot die boot!

- Ah! Ik maak zo! Niet nadoen!

Heb ik al gedaan!

-O ja?

Jaa. Oh, zo niet.

Zo is het al zo laat?

-Waar staat de tijd?

Daar

-Zestien uur eenentwintig, sjongejongejonge

(Hans)

Ik was een jaar of acht toen ik echt begon met fotograferen en dat ik een hele korte periode eigenlijk met een klein plastic cameraatje waar van die plastic rolletjes ingingen en al vrij snel kreeg ik de oude spiegelreflex van mn moeder naar me toegeschoven en liep ik door de stad te zwerven met een dikke spiegelreflexcamera aan mn arm.

Ik fotografeerde eigenlijk vooral gebouwen en dingen die met daglicht en lichtspiegeling en dergelijke te maken had en dat heb ik eigenlijk altijd zo volgehouden. Als jongetje was ik eigenlijk te schuw om mensen te fotograferen, dus vreemde mensen fotograferen deed ik al helemaal niet.

De camera is eigenlijk een soort beschermheilige. Je kan je er heel mooi achter verschuilen en toch ongegeneerd naar de wereld kijken en bijna bespioneren soms. Dus in dat geval is de camera een schild wat je voor je neus houdt. De camera is de bliksemafleider. Je neemt foto's van twee personen...als ik nu een foto van jullie neem dan duiken jullie weg, maar ik sta achter de camera beschermd dus ik kan gewoon blijven staan. En ik voel me dan ook niet beschaamd om die foto te nemen. Terwijl zoals jullie nu mij filmen is het een hele andere situatie, want nu ben ik onbeschermd, naakt en kwetsbaar daardoor.

(Osama bus)

-Hoeveel is dat?

-Klaar. Klaar!

(Been)

((**Amateurbeeld**))

Da's de machinist.

En dit is de machinist, die de zaak helemaal rechtzet en naar boven haalt. Eventjes in de machinekamer kijken, want daar lijkt het wel veel op. Allemachies. Ja, als je weet hoe het werkt.. is het hartstikke mooi. En zo kijkt 'ie naar boven.

Dit is de binnengalerij, worden we rondgeleid.

--

De hele bouw heb ik gevolgd met de video. En regelmatig, om de veertien dagen, drie weken, naar gelang hoe het bouwschema ook een beetje was. Als het interessant was maakte ik opnamen, ging ik naar de uitvoerder, haalde ik mn helm en dan klom ik via de steigers naar boven toe om door de bouw heen te lopen. Veel detailopnames gemaakt. En dat is geresulteerd in een film van ongeveer drie uur, die ik ook op een DVD heb staan. Het voordeel ervan is natuurlijk geweest dat ik op die bouw rondliep dat ik al aan mn flat gewend was geraakt voordat ik er kwam wonen. Het was al een heel stuk van mezelf geworden en ik heb hier ook geen moment moeten wennen, dat ging allemaal van een leien dakje eigenlijk. Dat ging heel prettig.

--

((Amateurbeeld))

Dit zijn steunpuntjes voor mijn flat! Ja. Leuk hè!

Blokje *YouTUBE* filmpjes

(Annemarie in huis)

(Thom en Osama)

((mobiel filmpje))

Goed, waar zitten we nu Osama, ook al weer?

Parkeergarage, bij Beurs, World Trade Centre. Hallo?

- Oooh, lauw zeg!

Kijk eens hoe mooi?

- Kom we gaan zo naar Centraal Thom, durf je?

Centraal? Hoezo?

- Voor foto's en filmpjes natuurlijk.

- Hé

Hé, vet!

-Mn hele filmpje naar de klote. Wie is dat? Hallo? Mn hele filmpje naar de klote man! Kijk!

Gelukkig dat ze mij niet bellen! Kom

--

Hee man, zo glad.

-Je kan de bibliotheek zien hoor. Je kan gewoon mensen in hun huis zien.

Da's beleefd.

-Beleefd? On-beleefd!

Oh, ik bedoel onbeleefd.

-Beleefd, hoor effe. Rotterdam in de avond, deel één is dit.

Op parkeergarage bij Beurs World Trade Centre.

-Kom we lopen nu de andere kant op.

(Annemarie)

Soms is het gewoon lekker om even niet te denken. Je bent heel de tijd, ik moet altijd alles plannen en dit is dan gewoon mijn tijd en dan zit ik lekker suf hierachter.

Ja, dan heb je niet het gevoel dat je helemaal alleen thuis zit, want dat is het een beetje. Maar om nou te zeggen dat je er slimmer van wordt of wijzer. Nee.

Blokje *YouTube* filmpjes

Maar het is niet dat wij *YouTube* gebruiken om iedereen te laten zien hoe tof wij uitgaan ofzo.

(Interviewstem) -Is het vooral persoonlijk?

Ja, die filmpjes van die vriendengroepjes is echt dat je het gewoon wil zien zeg maar, zelf wil bekijken. Via *YouTube* kan je natuurlijk gewoon makkelijk..Want anders zou je met die telefoon elke keer nara iedereen toe moeten gaan om op iedereens computer te zetten zeg maar.

En ik vind voor mezelf, vind ik het grappig voor op mn *Hypes* ofzo, ik bedoel, ik zet ook een schilderij van mezelf op de achtergrond. Het zijn allemaal verschillende stukjes van mezelf die je laat zien. Ik heb daar niet zoveel moeite mee.

(Thom en Osama)

Hoe lang?

- 9 minuten en 24 seconden.

Bij mij 5 en dertien seconden.

O wacht, ik maak deel twee.

-Ik maak ook deel twee.

We gaan door naar deel twee.

-Hallo sukkel, mag ik ook wat doen.

Ja, ga dan.

--

Hoe wij elkaar kennen?

-School. Ineens kwam 'ie aan. Toen dacht ik ooh.

Matties gelijk. Dat hoort hè.

-Hooort?

Niet gelijk op de eerste dag op de vuist.

-Hoe zal ik? Op de vuist??

Ja, zo, boem

-Dan had jij een vuist in je ballen gekregen. Fatu (grapje) hè..

Jij met je fatu man

(Interviewstem) Wat was het eerste filmpje dat jullie maakten?

-Bij mij was het 'Er is geen bal op tv'.

Voor mij was het eh.....ik weet het niet meer.

(Interviewstem) Maar vertel eens over jouw eerste filmpje Osama.

-Dat heb ik in de klas gedaan. Toen zag ik een bal liggen en heb ik er tegenaan geschopt en toen schreef ik er is geen bal op tv, maar wel op *YouTube*.

.NL zei je toen.

-Ja, maar dat bestaat nu ook sukkell!

--

-Thom!

Weg, weg!

-Dacht je dat!

Weg!! Ik ga met die kleur doen man.

-Laat mn klauw los! Hallo!

Ga nou weg man, kutmannetje.

-O, mislukt.

-Thom...Bravo!

-Thom...kijk hier!

Kijk hier!

(Hans)

Ik ben oplettender geworden. Ik ben niet zozeer anders naar dingen gaan kijken denk ik, maar ik ben me wel bewuster geworden van de mooie momenten die soms ook de moeite van het fotograferen waard zijn, mooie momenten in het algemeen. Meer openstaan voor de dingen die om je heen gebeuren, gezichten die mensen trekken, zonnenschijn die opeens doorbreekt, spiegelingen in het water. Hele kleine dingen waar je ineens oog voor hebt, waar je in naar mijn idee vroeger veel minder oog voor zou hebben gehad. Dus in die zin heeft het wel een soort van de kijk op het leven, het klinkt zwaar, maar dat heeft het wel een beetje veranderd ja.

(Been)

Ik heb het nog nooit gedaan hoor, maar nou heb je ook nog zoiets als *Hyses* geloof ik. Dan zeg ik daar moet ik helemaal niet aan gaan beginnen, dat soort zaken. Dat is een deur te ver. Ik volg het wel, maar om daar nou actief aan deel te gaan nemen, dan zeg ik nou nee. Dat lijkt me nog niks hoor, nee. Ik vind het wel mooi zo. Dat ik dit zo allemaal een beetje bij kan houden. En dan denk ik op mijn leeftijd doe ik nog aardig wat met die toestanden. Ja hoor...En ik ben er blij mee.

(Annemarie)

Dat merk ik wel dat ik naast moeder zijn... Dat het voor mij wel heel belangrijk is om ook beseffen dat ik ook nog Annemarie ben en niet alleen moeder ben of alleen maar student. En dat ik mezelf ook wil ontwikkelen, want ik ben nou gewoon eenmaal jong moeder geworden, en dan kan je wel alleen maar met je kind bezig zijn, maar ik ben zelf ook nog niet uitgegroeid, en ik denk dat ik op mn veertigste ook nog niet uitgegroeid ben.

(Thom en Osama)

Moet je deze ook?

-Welke?
-Ben ik dat die daar vliegt?
Ja
-Vliegen noem ik 'm.
-Graag niet filmen.
-Wat heb ik hier aan?
Nou.
-Oh.
Check deze
- Drie...
Nee, nog niet.
-Drie!
Nog niet!
-Vier
Eén, twee..
-Niet te gelijk hè! Zet uit! Opnieuw!
Oke, wacht.
-Vijf, vier, drie, twee, één.. go!
-Gelijk?

Start aftiteling

Blokje *YouTube* filmpjes

Vervolg aftiteling

(Thom en Osama)

-En we verwachten natuurlijk wel linkvermelding hè, enzo! Ook van *Panoramio*. En natuurlijk dat ik nog vrijgezel ben, hè.

Slot aftiteling

Bijlage 2 Spotlist